

HEYAkademi

GÖRME ENGELLİLERİN KÜTÜPHANE HİZMETLERİNE ERİŞİM HAKKI

İZLEME RAPORU

www.heyakademi.org.tr

@heysosyal

HERKES İÇİN ERİŞİLEBİLİR YAŞAM AKADEMİSİ DERNEĞİ

Hazırlayanlar

İsmail ÇEVİKBAŞ

Fatih SAYAR

Adres

Davraz Mah. 3975 Sok. No: 9 Kat: 2 Daire: 9. PK: 32100 Merkez / ISPARTA

Telefon

+90 (246) 606 0 439

+90 (850) 305 1 984

Faks

+90 (246) 606 0 454

E-Posta

bilgi@heyakademi.org.tr

Web Sitesi

www.heyakademi.org.tr

Isparta – Aralık 2022

Bu yayın; Etkiniz Avrupa Birliği Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Herkes İçin Erişilebilir Yaşam Akademisi Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

SUNUŞ

Bu çalışma; Herkes İçin Erişilebilir Yaşam Akademisi Derneği (HEY AKADEMİ) tarafından, Uluslararası İnsan Hakları Çerçevesine Uyumun İzlenmesi İçin Etkiniz Avrupa Birliği Programı desteği ile hazırlanmıştır.

Çalışma, görme engelli bireylerin Halk Kütüphaneleri özelinde bilgi ve bilgiye erişim haklarını, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesinden doğan yükümlülükleri kapsamında izlenmesi ve elde edilen verilerin analizini kapsamaktadır.

Bilgiye erişim ve bilgi sahibi olma en temel insan haklarından olduğundan hareketle görme engelli bireylerin hak ve özgürlüklerini, eşit ve erişilebilir bir biçimde kullanmaları için karar alıcı ve politika geliştiriciler için hazırlanmış bir rehber niteliği taşımaktadır.

Bilginin erişilebilir, bilgiye erişimin herkes için doğal ve kolay olduğu bir Türkiye dileği ile...

İsmail ÇEVİKBAŞ

Yönetim Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	2
İÇİNDEKİLER	3
TABLolar LİSTESİ	5
GİRİŞ	6
2. MEVCUT DURUM	8
2.1. Hukuki Altyapı.....	8
2.1.1. Uluslararası Sözleşmeler	8
2.1.2. Marakeş Sözleşmesi	11
2.1.3. Ulusal Mevzuat: Ayrımcılık Yasağı ve Erişilebilirlik Hakkını Düzenleyen Ulusal Mevzuat	12
2.1.3.1. Anayasa	12
2.1.3.2. Engelliler Hakkında Kanun	12
2.1.3.3. TSE Erişilebilirlik Standartları	16
2.1.3.4. 3194 Sayılı İmar Kanunu	17
2.1.3.5. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu	18
2.1.3.6. Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu	18
2.1.3.7. Halk Kütüphaneleri Mevzuatı	19
2.1.3.8. Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ...	20
2.1.3.9. Cumhurbaşkanlığı Genelgeleri	20
3. YÖNTEM	21
3.1. İstatistik Veri Analizi.....	21
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	23
4.1. Halk Kütüphanelerinde Fiziki Erişim Standartlarının Uygulanma Düzeyi	24
4.1.1. Ana Giriş Kapıları	25
4.1.2. Yönlendirici Düzenlemeler	26
4.1.3. Yatay Dolaşım: Koridorlar	27
4.1.4. Yatay Dolaşım: Rampalar ve Merdivenler.....	28
4.1.5. Düşey Dolaşım: Asansörler.....	29

4.1.6. Acil İhtiyaçlar: Tuvaletler.....	30
4.1.7. Acil İhtiyaçlar: Acil Durumda Tahliye	31
4.2. Halk Kütüphanelerinde Mevcut olan Külliyata ve Bilgiye Erişim.....	32
4.2.1. Raflara Erişim.....	33
4.2.2. Braille Kitap Koleksiyonu Mevcudiyeti	34
4.2.3. Görme Engellilerin Bilgi Kaynaklarına Erişimi.....	35
4.2.4. İnternet Erişimi	36
4.2.5. Destek Hizmetlerine Erişim.....	37
4.3. Halk Kütüphanelerinin Erişilebilirlik Politikalarının Mevcudiyeti	39
4.3.1. Makul Uyumlaştırma	39
4.3.2. İstatistiki Veri Toplama.....	40
4.3.3. Geri Bildirim Mekanizması	40
4.3.4. Kütüphanelerin Bilgilendirme/Tanıtım Hizmetleri.....	41
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	42
KAYNAKÇA	46
EKLER.....	50
Ek 1. Uygulanan Anket Formu	50

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Kütüphanelerin Özellikleri	23
Tablo 2. Ana Giriş Kapılarının Erişilebilirlik Standartlarına Uyumu	25
Tablo 3. Yönlendirici Düzenlemeler	26
Tablo 4. Yatay Dolaşım: Koridorlar	27
Tablo 5. Rampalar ve Merdivenler	28
Tablo 6. Asansörler	29
Tablo 7. Tuvaletler	30
Tablo 8. Acil Durumda Tahliye	31
Tablo 9. Raf Tanımlayıcıları	33
Tablo 10. Braille kitap koleksiyonu mevcudiyeti	34
Tablo 11. Yardımcı Teknik Donanım	35
Tablo 12. İnternet Erişimi	36
Tablo 13. Destek Hizmetlerine Erişim	38
Tablo 14. Erişilebilirlik Düzenlemelerine İlişkin Politikalar	39
Tablo 15. Talep ve Şikâyet Mekanizması	40
Tablo 16. Kütüphane Tanıtım/Bilgilendirme	41

GİRİŞ

Türkiye’de engelli nüfusuna ilişkin geniş kapsamlı ve son istatistik çalışması 2011 yılında yapılmıştır. TÜİK tarafından yapılan Nüfus ve Konut Araştırmasının üçüncü bölümü engelli nüfusu kapsamaktadır (www.aile.gov.tr). Araştırmanın sonuçlarına göre “en az bir engeli (görme; duyma, konuşma; yürüme, merdiven inme-çıkma; bir şeyler taşıma-tutma; yaşlılarına göre öğrenme-hatırlama gibi) olan nüfusun (3 ve daha yukarı yaş) oranı %6,9’dur. Erkeklerde %5,9 olan bu oran, kadınlarda %7,9’dur”. Bu nüfusun %5,2’si İstanbul ilinde yaşamaktadır. Gözlük veya lens kullanıyor olsalar dahi görmede çok zorlanan veya hiç göremeyen nüfusun oranı %1,4’dür. Bu oran erkekler için %1,3 iken, kadınlar için %1,5’dir

Engelli bireylerin, sosyal ve ekonomik hayata tam ve aktif bir biçimde katılımları ve başkalarından bağımsız olarak hayatlarını idame ettirebilmeleri için ön koşul herkes gibi kamu ve özel sektör tarafından sunulan ürün ve hizmetlerden eşit ve erişilebilir bir biçimde yararlanmaları için gerekli olan düzenlemelerin yapılmasıdır.

Anahtar öneme sahip olan eğitim hayatında tüm bireyler; bilgi edinmek, bilgi ve görgüsünü arttırmak, genel kültür sahibi olmak, araştırma ve inceleme yapmak, akademik çalışma yapmak veya sınavlara hazırlanmak için kütüphanelerden yararlanmaktadırlar. Öte yandan günümüzde kültür ve sanat etkinlikleri ile kütüphaneler toplumsal mekanlar haline gelmişlerdir. Eğitim – öğretim sürecini tamamlayan bireyler de yine benzer amaçlarla kütüphane kullanımına yaşam boyu devam etmektedirler.

Engelli bireylerin, sosyal ve ekonomik hayata tam ve aktif bir biçimde katılımlarının sağlanması ve başkalarından bağımsız bir biçimde hayatlarını idame ettirebilmeleri için nitelikli bir eğitim-öğretim süreci geçirmeleri, serbest piyasa koşullarında rakipleri ile rekabet edebilir bilgi ve beceri düzeyine sahip olmaları gerekmektedir. Nitelikli bir eğitim alamayan engelli bireyler, vasıflı ve kalifiye personel olmadıkları için istihdam süreçlerinde başarısız olmaktadır. Adeta domino taşı etkisi ile istihdam edilemeyen engelli bireyler, sosyal ve ekonomik hayattan da dışlanmaktadır. Hiç şüphesiz engelli bireylerin bilgi ve bilgiye erişimde yaşadıkları eşitsizlikler bu durumun en temel sebebidir.

Bu çalışma ile Türkiye’de en yaygın olarak bulunan halk kütüphanelerinin fiziki, akademik ve dijital erişilebilirlik durumlarını tespit ederek, ulusal ve uluslararası mevzuat ile koruma ve

güvence altına alınan engelli hakları perspektifinde insan hakları izlemesi yapmak, halk kütüphanelerinin görme engelliler özelinde fiziki, akademik ve dijital erişilebilirliğini sağlamaya yönelik, karar alıcı ve politika geliştiricilere önerilerde bulunmak, alanda yapılacak olan akademik araştırmalara referans olarak katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Çalışmada öncelikle literatür taraması yapılarak engellilik, görme engellilik, erişilebilirlik, bilgiye erişim, evrensel tasarım, görme engellilerin kütüphane hizmetlerine erişimleri, ayrımcılık, makul uyumlaştırma¹ ile ulusal ve uluslararası mevzuat hükümlerine yer verilerek kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Ardından halk kütüphanelerinin görme engelliler için fiziki, akademik ve dijital erişilebilirlik durumlarını tespit etmek için İstanbul'da bulunan 32 halk kütüphanesine anket uygulanmış ve halk kütüphanelerine fiziki çalışma ziyaretleri düzenlenmiştir. Yapılan anket uygulaması ve fiziki çalışma ziyaretleri sonucu elde edilen veriler ile insan hakları temelinde analiz ve değerlendirme yapılarak, çalışma tamamlanmıştır.

Çalışmanın tarihsel süreç içerisinde çok önemli olan ve günümüzde bu önemi giderek daha da artan bilgi ve bilgiye erişim konularında görme engelli bireylerin, ihtiyaç ve sorunlarını tespit etmesi, hak öznesi birer vatandaş olarak maruz kaldıkları doğrudan ya da dolaylı ayrımcılık ve eşitsizlikler ile hak ihlallerini görünür kılarak, halk kütüphanelerinin yeniden yapılandırılması sürecinde görme engelli bireylere sunulacak ürün ve hizmetlerin eşit ve erişilebilir biçimde gerçekleşmesi için kaynak teşkil etmesi beklenmektedir.

¹ Makul Uyumlaştırma, Engelli Hakları Sözleşmesinin 2. Maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre, "Makul düzenleme", engellilerin insan haklarını ve temel özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, ölçüsüz veya aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve düzenlemeleri ifade eder."

2. MEVCUT DURUM

2.1. Hukuki Altyapı

2.1.1. Uluslararası Sözleşmeler

Tüm insan haklarının ve temel özgürlüklerin evrensel, bölünmez, birbiriyle bağlantılı ve karşılıklı bağımlı olma niteliği ile engelli bireylerin bu haklardan herhangi bir ayrımcılığa uğramaksızın yararlanmalarının güvence altına almayı hedefleyen Birleşmiş Milletler Engelli Kişilerin Haklarına İlişkin Sözleşme Türkiye tarafından 2007 yılında imzalanmış, 2008 yılında da onaylanması uygun bulunmuştur (5825 Sayılı Kanun). 28 Eylül 2009'da BM Sekreterliğine belgelerin sunulması ile onay süreci tamamlanarak, Türkiye 28 Ekim 2009 tarihi itibarıyla Sözleşmenin Tarafı haline gelmiştir.

Türkiye, 2008 yılında yürürlüğe giren ve Sözleşme ile tanınmış ve koruma altına alınmış hakların ihlale uğradığını iddia eden bireyler veya birden çok birey gruplarından gelen ya da onlar adına yapılan başvuruları kabul etme ve değerlendirme yetkisini tanıyan BM Engelli Hakları Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokolü de ([BM-Bireysel-Başvuru-Bilgi-Notu-Engelli-Hakları-Komitesi.docx \(live.com\)](#)) 3 Aralık 2014 tarihinde kabul etti (6574 Sayılı Kanun). Onay sürecinin tamamlanmasının ardından 26 Nisan 2015 tarihinde İhtiyari Protokol Türkiye bakımından yürürlüğe girdi.

Uluslararası engelli örgütlerinin aktif ve yoğun katılımı sonucu ortaya çıkan EKHS, eşitlik, bağımsızlık, katılımcılık ve ayrımcılık yasağı ilkeleri temelinde inşa edilmiş ve Sözleşmeye taraf olan devletleri bu ilkelerin hayata geçirilmesi konusunda yükümlü kılmıştır. Bu ilkelere göre devletler, bütün temel insan hak ve özgürlüklerinin eksiksiz olarak engellilere de tanınması (Eşitlik ilkesi); engellilerin bilgi kaynaklarına, mekâna, mal ve hizmetlere, kimsenin yardımına gereksinim duymadan erişebilmelerini, kendi kendilerine yetebilmelerini ve kendileriyle ilgili seçimleri özgürce yapabilmelerini sağlayacak elverişli ortamların sağlanması (Bağımsızlık ilkesi); engellilerin karar alma süreçlerinin her aşamasına tam ve etkin katılımının (Katılım ilkesi) olanaklarının yaratılması; ve nihayet engellilerle ilgili ayrımcı tutum, davranış, değer yargıları ve uygulamalara son verilmesine yönelik tedbirler alınması doğrultusunda politikalar üretmek, her türlü düzenleyici ve denetleyici işlemler yapmak ve bütçe ayırmakla yükümlüdür.

Tanımların yer verildiği 2. Madde, engelliliğe dayalı ayrımcılık, makul düzenleme ve evrensel tasarım tanımlarına yer verir.

“Engelliliğe dayalı ayrımcılık” siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı kapsamaktadır. Engelliliğe dayalı ayrımcılık makul düzenlemelerin gerçekleştirilmemesi dahil her türlü ayrımcılığı kapsar.

“Makul düzenleme”, engellilerin insan haklarını ve temel özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, ölçsüz veya aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve düzenlemeleri ifade eder.

“Evrensel tasarım” ürünlerin, çevrenin, programların ve hizmetlerin özel bir ek tasarıma veya düzenlemeye gerek duyulmaksızın, mümkün olduğunca herkes tarafından kullanılabilirlik şeklinde tasarlanmasıdır. “Evrensel tasarım” gerek duyulduğu takdirde bazı engelli grupları için ihtiyaç duyulan yardımcı cihazların tasarımı zorunluluğunu da dışlamayacaktır.”

Sözleşmenin 3. Maddesi, Sözleşmeye Taraf olan Devletlerin yükümlülüklerini yerine getirirken temel almaları gereken aşağıdaki ilkeleri içermektedir.

- a) Kendi seçimlerini yapma özgürlükleri ve bağımsızlıklarını da kapsayacak şekilde, kişilerin insanlık onuru ve bireysel özerkliklerine saygı gösterilmesi;
- b) Ayrımcılık yapılmaması;
- c) Engellilerin topluma tam ve etkin katılımlarının sağlanması;
- d) Farklılıklara saygı gösterilmesi ve engellilerin insan çeşitliliğinin ve insanlığın bir parçası olarak kabul edilmesi;
- e) Fırsat eşitliği;
- f) Erişilebilirlik;
- g) Kadın-erkek eşitliği;
- h) Engelli çocukların gelişim kapasitesine ve kendi kimliklerini koruyabilme haklarına saygı duyulması

Engelliliğe dayalı ayrımcılık, “siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı kapsamaktadır. Engelliliğe dayalı ayrımcılık makul düzenlemelerin gerçekleştirilmemesi dahil her türlü ayrımcılığı kapsar.” (Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik, 2018).

Sözleşmenin 4. Maddesine göre, devletlerin “Kişi, kurum ve özel teşebbüslerin engelliliğe dayalı ayrımcı uygulamalarını engellemek için gerekli tüm uygun tedbirleri alma” yükümlülüğü bulunmaktadır.

Engelli Kişilerin Hakları Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin 9. Maddesi, engellilerin bağımsız yaşamalarının ve toplumun tüm alanlarına tam katılımlarının sağlanması ve engellilerin diğerleriyle eşit bir şekilde fiziksel çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojisi ve sistemi dahil olmak üzere bilgiye ve iletişime, halka açık olan veya halka sunulan diğer tesislere ve hizmetlere erişimin sağlanması için tüm tedbirlerin alınması konusunda sözleşmeyi onaylayan tüm taraf devletleri yükümlü kılmaktadır.

Bu yükümlülük (a) Binalar, yollar, ulaşım araçları ve okullar, evler, sağlık tesisleri ve işyerleri dahil diğer kapalı ve açık tesisler; (b) Elektronik hizmetler ve acil hizmetler de dahil olmak üzere, bilgi ve iletişim araçları ve diğer hizmetleri kapsamaktadır.

Sözleşmenin 9. maddesi, bu yükümlülüğün yerine getirilmesi için alınması gereken tedbirleri de 2nci fıkrasında somut olarak tanımlamıştır. Bunlar aşağıda sıralanmıştır.

- (a) Kamuya açık olan veya kamuya sunulan tesis ve hizmetlere erişime ilişkin asgari standart ve kılavuz ilkeler geliştirmek, ilan etmek ve bunların uygulanmasını izlemek;
- (b) Kamuya açık tesisleri işleten veya kamuya hizmet sunan özel teşebbüslerin, engellilerin erişebilirliğini her açıdan dikkate almalarını sağlamak;
- (c) Engellilerin karşılaştığı erişim sorunlarına yönelik olarak ilgili kişileri eğitmek;
- (d) Kamuya açık binalarda ve diğer tesislerde Braille ve anlaşılması kolay formda işaretleme sağlamak;
- (e) Kamuya açık binalara ve tesislere erişimi kolaylaştırmak için rehberler, okuyucular ve profesyonel işaret dili tercümanları dahil çeşitli canlı yardımları ve vasıtaları sağlamak;
- (f) Engellilerin bilgiye erişimini sağlamak için, onlara uygun yollarla yardım ve destek sunulmasını teşvik etmek;

- (g) Engellilerin internet dahil olmak üzere yeni bilgi ve iletişim teknolojilerine ve sistemlerine erişimini teşvik etmek;
- (h) Erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemlerinin tasarımını, geliştirilmesini ve dağıtılmasını ilk aşamadan başlayarak teşvik etmek ve böylelikle bu teknoloji ve sistemlere asgari maliyetle ulaşılabilmesini sağlamak.

2.1.2. Marakeş Sözleşmesi

Kör, Görme Engelli veya Başka Bir Nedenle Basılı Materyal Okuma Engelli Kişilerin Yayımlanmış Eserlere Erişiminin Kolaylaştırılmasına Dair Marakeş Anlaşmasının Onaylanması Hakkında Karar (Karar Sayısı: 4509).

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesinde belirtilen insan hakları ilkeleri doğrultusunda hazırlanan 22 maddelik Marakeş Anlaşması, açık bir insan hakları perspektifi içeren ilk uluslararası telif hakları anlaşmasıdır. Bu bağlamda Marakeş Anlaşması, kör, görme engelli ve başka bir nedenle basılı materyal okuma engelli kişilerin basılı materyallere ulaşılabilirliği sorununun çözümünde telif hakkı sistemlerinin önemini ortaya koymaktadır (<https://www.telifhaklari.gov.tr/resources/uploads/2021/05/31/Marakes-Antlasmasi-Turkce.pdf>) Ulusal ve uluslararası mevzuatta doğrudan görme engellilere yönelik olan tek sözleşme olması yönüyle Marakeş Sözleşmesinin ayrı bir önemi bulunmaktadır. Görme engelli, görmeye dayalı bozukluklar sebebiyle algılama ya da okuma engelli, gözlerini sabit tutamayan ve bu nedenle herhangi bir materyali okuma esnasında sorun yaşayan bireyler sözleşmede yararlanıcı kişiler olarak ifade edilmiştir (<https://www.telifhaklari.gov.tr/resources/uploads/2021/05/31/Marakes-Antlasmasi-Turkce.pdf>).

Marakeş Sözleşmesi, görme engelli bireylere yönelik doğrudan ifadelerin yer alması yönüyle ulusal ve uluslararası diğer mevzuatlardan ayrılmaktadır. Görme engelli bireyler için telif hakkı sistemlerinin önemini vurgulaması, Marakeş Sözleşmesi için ayırt edici bir nitelik olarak görünmektedir.

2.1.3. Ulusal Mevzuat: Ayrımcılık Yasağı ve Erişilebilirlik Hakkını Düzenleyen Ulusal Mevzuat

2.1.3.1. Anayasa

Ayrımcılık yasağı ve eşitlik arasındaki yakın ilişki nedeniyle, 1982 Anayasası'nın 'kanun önünde eşitlik' ilkesini düzenleyen 10/3 hükmüne Eylül 2010'da eklenen "Çocuklar, yaşlılar, özürllüer, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz (www.mevzuat.gov.tr)" ibaresi ile engellileri haklar ve özgürlükler açısından toplumun diğer üyeleriyle eşitlemeye çalışan ve bu anlamda fiili eşitliği hedefleyen bir içeriğe sahiptir.

2004 yılında Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasına eklenen ve temel hak ve özgürlüklere ilişkin insan hakları sözleşmeleriyle yasalar çatıştığında sözleşme hükümlerinin esas alınacağını belirten hüküm ile Türkiye'nin usulüne uygun olarak onayladığı Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi'nin insan hakları sözleşmelerinin iç hukuktaki yerini açıklığa kavuşturmuştur.

Anayasanın "Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi" başlıklı 42'nci maddesi, hiç kimsenin eğitim ve öğrenim hakkından yoksun kılınamayacağını hükmetmektedir. 42'nci maddenin sekizinci fıkrası, özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri" almak konusunda devleti yükümlü kılmaktadır.

2.1.3.2. Engelliler Hakkında Kanun

Türkiye'de engellilerle ilgili ilk yasal düzenleme "Özürllüer ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (www.resmigazete.gov.tr)" ile gerçekleşmiştir. Avrupa Birliği uyum süreci çerçevesinde çıkarılan bu kanun, BM Engelli Hakları Sözleşmesinin onaylanmasının ardından 2013 yılında kapsamlı bir değişikliğe uğramış (6462 sayılı Kanun), öncelikle kanunun adı "Engelliler Hakkında Kanun" olarak değiştirilerek BM Engelli Hakları Sözleşmesi ile uyumlu hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu uyum süreci 2014 yılında devam ettirilmiş ve kanunun başta amacı olmak üzere pek çok maddesinde önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir (www.resmigazete.gov.tr). 2014 yılı değişikliklerinin en önemli kazanımlarından birisi kanunun 1, 3 ve 4. Maddelerinde yapılan değişikliklerle ilgilidir.

Kanunun 1. maddesinde, kanunun amacını yeniden tanımlanmıştır.

“Bu kanunun amacı; engellilerin temel hak ve özgürlüklerden faydalanmasını teşvik ve temin ederek ve doğuştan sahip oldukları onura saygıyı güçlendirerek toplumsal hayata diğer bireylerle eşit koşullarda tam ve etkin katılımlarının sağlanması ve engelliliği önleyici tedbirlerin alınması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktır.” (Madde 1)

Kanunun 3. maddesinde tanımlara yer verilmiştir. Bu tanımlar arasında doğrudan ve dolaylı ayrımcılık, engelliğe dayalı ayrımcılık, erişilebilirlik, erişilebilirlik standartları, makul düzenleme, umuma açık hizmet veren yapı tanımları yer almaktadır.

- a) Doğrudan ayrımcılık: Engelliliğe dayalı ayrımcılık temeline dayanan ve engellinin hak ve özgürlüklerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını engelleyen, kısıtlayan veya zorlaştıran her türlü farklı muameleyi,
- b) Dolaylı ayrımcılık: Görünüşte ayrımcı olmayan her türlü eylem, işlem ve uygulamalar sonucunda engelliliğe dayalı ayrımcılık temeliyle bağlantılı olarak, engellinin hak ve özgürlüklerden yararlanması bakımından nesnel olarak haklılaştırılmayan dezavantajlı bir konuma sokulmasını,
- c) Engelli: Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireyi,
- d) Engelliliğe dayalı ayrımcılık: Siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı,
(...)
- f) Erişilebilirlik: Binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olmasını,
- g) Erişilebilirlik standartları: Türk Standardları Enstitüsünün erişilebilirlikle ilgili yayımladığı standartları,
(...)
- j) Makul düzenleme: Engellilerin insan haklarını ve temel özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, ölçsüz veya aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve tedbirleri,
(...)

l) Umuma açık hizmet veren yapı: Kamu hizmeti için kullanılan resmî binalar, ibadet yerleri, özel eğitim ve özel sağlık tesisleri; sinema, tiyatro, opera, müze, kütüphane, konferans salonu gibi kültürel binalar ile gazino, düğün salonu gibi eğlence yapıları; otel, özel yurt, iş hanı, büro, pasaj, çarşı gibi ticari yapılar; spor tesisleri, genel otopark ve buna benzer umuma ait binaları,”

5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanununun Genel Esasları düzenleyen 4'üncü maddesinde yapılan değişikliğin yanı sıra eklenen 4A ve 4B maddeleri ile engelliliğe dayalı ayrımcılık yasaklanmakta, erişim hakkı güvence altına alınmaktadır.

“Genel Esaslar- Madde 4”

- a) Engellilerin insan onur ve haysiyetinin dokunulmazlığı temelinde, kendi seçimlerini yapma özgürlüğünü ve bağımsızlığını kapsayacak şekilde bireysel özerkliğine saygı gösterilmesi esastır.
- b) Engelliliğe dayalı ayrımcılık yapılamaz, ayrımcılıkla mücadele engellilere yönelik politikaların temel esasıdır.
- c) Engellilerin tüm hak ve hizmetlerden yararlanması için fırsat eşitliğinin sağlanması esastır.
- d) Engellilerin bağımsız yaşayabilmeleri ve topluma tam ve etkin katılımları için erişilebilirliğin sağlanması esastır.
- g) Engeli olan çocuklara yönelik hizmetlerde çocuğun üstün yararının gözetilmesi esastır” hükümleri temel ilke olarak kabul edilmiş bulunmaktadır.”

“Ayrımcılık - Madde 4/A- (Ek:6/2/2014-6518/65 md.)”

Doğrudan ve dolaylı ayrımcılık dâhil olmak üzere engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılık yasaktır. Eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tedbirler alınır.

Engellilerin hak ve özgürlüklerden tam ve eşit olarak yararlanmasını sağlamaya yönelik alınacak özel tedbirler ayrımcılık olarak değerlendirilemez.”

“Topluma dâhil olma - Madde 4/B- (Ek:6/2/2014-6518/66 md.)”

Engellilerin toplumdaki tecrit edilmeleri ve ayrı tutulmaları önlenir.

Engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda bağımsız olarak toplum içinde yaşamaları esas olup, özel bir yaşama düzenine zorlanamazlar.

Engellilerin topluma dâhil olmaları ve toplum içinde yaşamaları amacıyla bireysel destek hizmetleri de dâhil olmak üzere ihtiyaç duydukları toplum temelli destek hizmetlerine erişimleri sağlanır.”

Mevzuatta yapılan bu değişiklikler olumlu olmakla birlikte, Engelli Hakları Sözleşmesinin orijinal metninde yer alan makul uyumlaştırma (reasonable accommodation) kanun metninde “makul düzenleme” olarak yer almış ve yine sözleşmede yer alan “Engelliliğe dayalı ayrımcılık makul uyumlaştırmanın gerçekleştirilmemesi dahil her türlü ayrımcılığı kapsar “hükmü ayrımcılık tanımı ve yasağı içine alınmamıştır. Dolayısıyla, makul düzenleme ile ilgili olarak Kanunun Geçici 2. maddesinde yer alan sürelerde² erişilebilirliğe uygun hale getirilme koşunu yerine getirmeyen kamu kurumlarına karşı ayrımcılık iddiasında bulunmanın önü kapalıdır.

5378 Sayılı Kanun’un 7’nci maddesi yapıllı çevrenin erişilebilirliğine yönelik olarak standartlara uygunluk sağlanması yükümlülüğü getirmektedir. Bu madde hükümleri çerçevesinde halk kütüphanelerinin fiziki, akademik ve dijital olarak erişilebilirliğinin sağlanması ve engelli bireylerin kütüphane hizmetlerinden tam ve bağımsız bir şekilde yararlanabilmeleri için gerekli tedbirlerin alınmasının zorunlu olduğu açık ve sarıh olarak ifade edilmiş bulunmaktadır.

Bu maddede referans verilen standartlar Türk Standartları Enstitüsü tarafından oluşturulan standartlardır.

“Yapılı çevrede engellilerin erişilebilirliğinin sağlanması için planlama, tasarım, inşaat, imalat, ruhsatlandırma ve denetleme süreçlerinde erişilebilirlik standartlarına uygunluk sağlanır.

Bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin engelliler için erişilebilir olması sağlanır.”

² Geçici Madde 2- Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren sekiz yıl içinde engellilerin erişilebilirliğine uygun duruma getirilir.

2.1.3.3. TSE Erişilebilirlik Standartları

Erişilebilirlik mevzuatının en önemli bileşenlerinden biri de standartlardır. Ülkemizde “erişilebilirlik standartları” “Türk Standartları Enstitüsünün erişilebilirlikle ilgili yayımladığı standartlar” olarak mevzuatla belirlenmiştir.

Erişilebilirlik, gerekli ölçü ve ölçütlerin uygulanmasıyla sağlanabilir. Standartlar farklı kullanıcıların yapılı çevrede çeşitlenen ihtiyaçlarını karşılamak üzere temel gereklilikleri teknik olarak belirleyen önemli dokümanlardır. Ülkemizde erişilebilirlikle ilgili belli başlı standartlar şunlardır:

TS 9111 “Özürülüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Bireyler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklileri” TS12576 “Kaldırım ve Yaya Geçitlerinde ulaşılabilirlik İçin Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları”

TS 12460 “ Raylı Taşıma Sistemleri Bölüm 5: Özürlü ve Yaşlılar İçin Tesislerde Tasarım Kuralları”

TS ISO 23599 “Görme Özürlü veya Az Görenler İçin Yardımcı Mamuller- Hissedilebilir Yürüme Yüzeyi İşaretleri”

TS 1353 (“TS ISO 23599’un Uygulanmasına Yönelik Tamamlayıcı Standart)

ISO 23600 “Görme ve İşitme Özürülüler İçin Yardımcı Mamuller -Yaya Trafik İşıkları- Sesli İkazlar ve Hissedilebilir Yüzeyler”

TS 13622 “Engelliler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Toplu Taşıma Sistemlerinde Erişilebilirlik Gereklileri ”

TS 13882 “Yaya Yürüme Yüzeylerinin Sınıflandırma Kuralları - Temel Gereklilikler ve Değerlendirme Yöntemleri”

5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanunun “Eğitim ve Öğretim” başlıklı 15’inci maddesinde:

“(…) Engellilerin her türlü eğitim, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak üzere kabartma yazılı, sesli, elektronik kitap; alt yazılı, işaret dili tercümeli ve sesli betimlemeli film ve benzeri materyal temin edilmesine ilişkin gerekli işlemler Millî Eğitim Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığınca yürütülür.” hükümleri yer almaktadır. (www.mevzuat.gov.tr)

Kütüphanelerin en önemli işlevlerinden biri de; bireylerin bilgiye erişimini sağlayarak, eğitim ve öğretim hayatlarını desteklemek, akademik başarılarını arttırmaya yönelik teşvik etmek ve istihdama yönelik akranlarıyla rekabet edebilirliğini arttırmaktır. O halde görme engelli bireyler için kütüphane hizmetlerine erişimin önemi daha belirgin hale gelmektedir. 5378 Sayılı Engelliler

Hakkında Kanunun eğitim ve öğretime ilişkin hükümleri de engelli bireylerin eğitimi için alınması gereken tedbirler ile bu önemi vurgulamıştır. Ayrıca engelli bireylerin bağımsız bir şekilde yaşaması ve topluma etkin bir biçimde katılması için düzenlenen hükümlerin varlığı söz konusudur. Ayrıca engelliler için erişilebilirlik konusunda atılan resmi adımlara dair ifadeler dikkat çekmektedir.

2.1.3.4. 3194 Sayılı İmar Kanunu

3194 sayılı İmar Kanunu, engelli bireyler için yapı tasarımına yönelik konuları içermesi yönüyle bu çalışmada yer edinmiştir. Engelli bireyler için uygun çevre ve yapı tasarımının yapılması, bu Kanundaki ilgili hususları oluşturur. Kanunun ek 1. maddesinde engelli bireylere yönelik “fiziksel çevrenin engelliler için ulaşılabilir ve yaşanılabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda, Türk Standartları Enstitüsünün ilgili standardına uyulması zorunludur” ifadesi yer almaktadır. (www.mevzuat.gov.tr)

09/05/1984 Tarih ve 18749 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak, yürürlüğe giren 3194 sayılı İmar Kanununda yapılan değişiklik ile ilgili Kanuna fiziki erişilebilirliğe dair hüküm eklenmiştir.

“Ek Madde 1 - (Ek : 30/5/1997 - KHK - 572/1 md.) Fiziksel çevrenin özürsüzlük için ulaşılabilir ve yaşanılabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda, Türk Standartları Enstitüsünün ilgili standardına uyulması zorunludur.” (www.mevzuat.gov.tr)

Görüldüğü üzere 3194 sayılı İmar Kanunu’nda 1997 yılında yapılan değişiklik ile fiziki erişilebilirlik şartı zorunlu hale getirilmiş ve erişilebilirlik standartları da Türk Standartları Enstitüsü (TSE) tarafından belirlenmiştir. Böylece engelli bireylerin erişilebilirlik hakkı konusunda karşılaştığı engellerin ortadan kaldırılması için somut adım atılmış olmaktadır. Hayatın farklı alanlarında yapılabilecek düzenlemelerle engelli bireylerin erişilebilirlik hakkını destekleyecek girişimlerde kolaylıkla bulunulabileceği bu ifadeler aracılığıyla anlaşılmaktadır.

2.1.3.5. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu

13/12/1951 Tarih ve 7981 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak, yürürlüğe giren 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun Ek 11'inci Maddesinde(www.mevzuat.gov.tr):

“Ders kitapları dahil, alenileşmiş veya yayımlanmış yazılı ilim ve edebiyat eserlerinin engelliler için üretilmiş bir nüshası yoksa hiçbir ticarî amaç güdülmeksizin bir engellinin kullanımı için kendisi veya üçüncü bir kişi tek nüsha olarak ya da engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, Braille alfabesi ve benzeri formatlarda çoğaltılması veya ödünç verilmesi bu kanunda öngörülen izinler alınmadan gerçekleştirilebilir. Bu nüshalar hiçbir şekilde satılamaz, ticarete konu edilemez ve amacı dışında kullanılamaz ve kullandırılmaz. Ayrıca bu nüshalar üzerinde hak sahipleri ile ilgili bilgilerin bulundurulması ve çoğaltım amacının belirtilmesi zorunludur.”

İlgili kanun maddesi, engellilerin erişilebilir olmayan yayınlara erişimini sağlamayı amaçlarken diğer yandan da telif hakkı sahipleri ile yayınevlerine erişilebilir formatta yayın çıkarmamalarının yolunu açmış bulunmaktadır. Öte yandan hak öznesi olan engelli bireylerin diğer bireyler gibi eşit ve erişilebilir olarak, sunulan ürün ve hizmetten faydalanmaları esas alınması gerekirken, yayınların erişilebilir hale getirilmesi vakıf ve derneklerin inisiyatifine ve insafına bırakılarak, lütuf temelli bir yaklaşımın benimsenmesine sebep olmuştur.

2.1.3.6. Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu

29/02/2012 Tarih ve 28219 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak, yürürlüğe giren 6279 sayılı Çoğaltılmış Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanununun

“Derleme Nüshalarının Sayısı ve Gönderileceği Kütüphaneler” başlıklı 8'inci maddesi:

“d) 4'üncü maddenin (a), (b), (g) ve (ğ) bentlerinde belirtilen eserlerin 5/12/1951 tarihli ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun ek 11'inci maddesi uyarınca hizmete sunulmak amacıyla, elektronik ortama aktarılan bir nüshası görme engellilerin hizmetine sunulmak üzere Millî Kütüphaneye gönderilir.”(6279 sayılı Kanun)

Bu kanun hükmünün tam olarak uygulandığı ön kabulü ile; gelişen destekleyici teknolojiler ile görme engellilerin ekran okuyucu veya ekran büyütücü programlar aracılığı ile bilgisayar ve diğer akıllı mobil cihazları kullanabildiklerini birlikte değerlendirecek olursak, şüphesiz yayınların

elektronik ortamda görme engelli bireylerin hizmetine sunulması erişilebilirliğe pozitif katkı sağlamaktadır. Kanunda yer alan hükümlerin uygulanması halinde engelli bireylerin bağımsız şekilde hayatlarını sürdürmesinin önündeki engeller ortadan kaldırılacaktır.

2.1.3.7. Halk Kütüphaneleri Mevzuatı

Halk Kütüphaneleri Mevzuatında kütüphane binalarının engelli bireyler için hizmetlerden tam yararlanmaya uygun şekilde tasarlandığı ifade edilmektedir. Engelli bireyler için özel ve uygun hizmetler sunulması, Halk Kütüphaneleri Mevzuatında vurgulanan hususlardan birisidir ve bunlar görme engelliler için kütüphanelere erişim kısmında değinilen ifadeleri destekler nitelikte olması yönüyle son derece önemlidir (www.mevzuat.gov.tr).

Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı halk, çocuk, ihtisas kütüphanelerinin kuruluş, görev, sorumluluk ve hizmetler ile yönetimine ilişkin esasları düzenlemek amacıyla 11/01/2012 tarih ve 28170 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak, yürürlüğe giren Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği'nin

“Kütüphanenin Görevleri” başlıklı 7'inci maddesi:

“a) Amacı doğrultusunda kütüphane materyali seçer, sağlar; kütüphanecilik teknik ve yöntemlerine uygun olarak düzenler ve kullanıcıların hizmetine sunar.

e) Kullanıcı rehberliği ve danışma hizmeti verir.

ı) Engelli, hasta, yaşlı ve eve bağımlı kişiler için uygun hizmetler sunar” hükümleri yer almaktadır.

Yönetmeliğin “Bina İlke ve Standartları” başlıklı 11'inci maddesinde:

“e) Kütüphane binaları, engelli kullanıcıların kütüphane hizmetlerinden tam olarak yararlanmalarını sağlayacak şekilde tasarlanır” hükmü bulunmaktadır.

“Engelli, Eve Bağımlı ve Kadınlara Verilen Hizmetler” başlıklı 31'inci maddesinde:

“(1) Kütüphaneler, engelli, hasta, yaşlı ve eve bağımlı kişiler ile ev kadınlarına yönelik özel hizmetler sunar” hükmü yer almaktadır. (www.mevzuat.gov.tr)

Bu kapsamda; engelli bireylerin halk kütüphanelerinden yararlanabilmeleri için gerekli olan fiziksel düzenlemeler ile özel veya uyarlanmış, ürün ve hizmet sunumuna ilişkin açık hükümlerin yönetmelikte yer aldığı söylenebilir. Yine kütüphane hizmetlerinden engelli bireylerin nasıl

yararlanabileceği ile ilgili hükümler ilgili yönetmelikte yer almaktadır. Rehberlik ve danışma hizmetlerine yönelik hükümler de engelli bireylere sağlanacak destek hakkında fikir vermektedir.

2.1.3.8. Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

31/07/2009 Tarih ve 27305 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak, yürürlüğe giren Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin, “Özürsümler İle İlgili Tedbirler” başlıklı 7’nci Maddesinde: “İdare, sunduğu kamu hizmetlerinin özürsümler tarafından kolayca erişilebilir olması için gerekli tedbirleri alır.” hükmü yer almaktadır. (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.200915169.doc>)

Bu hüküm ile de gerek fiziki yapı ve çevrenin, gerekse akademik ve dijital içerikler ile sunulan hizmetlerin engelliler için erişilebilir hale getirilmesi için yapılacak olan makul düzenlemeler için temel teşkil eden iç hukuk düzenlemelerinden birisi olduğu değerlendirilmektedir.

2.1.3.9. Cumhurbaşkanlığı Genelgeleri

Cumhurbaşkanlığı Genelgeleri, engelliler ve görme engellilerle ilgili yasal mevzuat çalışmalarına örnek olarak gösterilmektedir. Son olarak 3 Aralık 2021 tarihinde Engelli Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu ile ilgili bir genelge yayınlanmıştır (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/12/20211203-7.pdf>). Cumhurbaşkanlığı tarafından yayınlanan genelgeler erişilebilirlik odak noktasına sahip görünmektedir ve erişilebilirlik genelgeleri olarak da nitelendirilebilir. Daha öncesinde görme engelli bireylerin işe yerleştirilmesi, eğitim ve rehabilitasyonu gibi konularda genelge yayınlanmıştır.

Genel bir değerlendirme yapılacak olduğunda görme engelliler için ayrı bir ulusal mevzuat yoktur. Bunun yerine engelli bireyler için düzenlenen mevzuatlar bulunmaktadır ve bu mevzuatlarda tüm engelliler kastedilmektedir. Engellilerle ilgili olarak yasal mevzuatlarda erişilebilirlik, erişme hakkı, herkesin eşitliği gibi konulara vurgu yapılmış olduğu görülmektedir.

3. YÖNTEM

3.1. İstatistik Veri Analizi

Çalışmada literatür taraması ile kavramsal çerçeve oluşturuldu. Düzenlenen anket sonucunda elde edilen veriler analiz edilerek, Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi bağlamında değerlendirildi. Halk kütüphanelerinin fiziki, akademik ve dijital erişilebilirliğinin sağlanması, engelli bireylerin herkesle eşit ve erişilebilir imkanlarda kütüphane ürün ve hizmetlerinden yararlanabilmeleri için önerilerde bulunularak çalışma tamamlandı.

Türkiye’de T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı 2021 verilerine göre 1252 halk kütüphanesi bulunmaktadır. (<https://kygm.ktb.gov.tr/TR-310238/2021-yili-istatistikleri.html>) Sağlıklı bir izleme çalışması yapabilmek için İstanbul İlinde bulunan halk kütüphaneleri örneklem olarak seçildi.

Çalışma kapsamında, halk kütüphanelerinin fiziki, akademik ve dijital erişilebilirlik durumlarını engelli hakları perspektifinde tespit edebilmek için 3 bölüm ve 65 sorudan oluşan bir anket formu hazırlandı. Anket soruları hazırlanırken; fiziki erişilebilirlik için T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan 2021 Erişilebilirlik Kılavuzu (Bkz. https://www.aile.gov.tr/media/65613/erisilebilirlik_kilavuzu_2021.pdf), dijital erişilebilirlik için Web Content Accessibility Guide standartları (Bkz. <https://www.w3.org/TR/WCAG20/>) ile akademik erişilebilirlik için uzman görüş ve tavsiyeleri esas alındı.

Anket uygulaması için T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğünden izin alınarak, İstanbul’da bulunan halk kütüphanelerinde uygulandı. Araştırmaya 32 halk kütüphanesi katıldı.

Hazırlanan soru formundan elde edilen değerler, bilgisayar ortamına aktarıldı. Gerekli hata kontrolleri ve veri temizliği yapıldı. Katılımcıların kütüphaneler ile ilgili değişkenlere verdiği cevapların frekans ve yüzde değerleri verildi.

Kütüphane binası yapım yılı değişkeni “1997 ve 2005 Yılları Arası” ve “2019 ve Sonrası” seçeneklerinin örneklem hacimleri yetersiz olması nedeniyle seçenekler arası birleştirme yapılmıştır. “1997 Yılı Öncesi ve 1997 ve 2005 Yılları” arası seçenekleri 2005 yılı öncesi seçeneğine ve “2005 ve 2019 Yılları Arası ve 2019 ve Sonrası” arası seçenekleri 2005 yılı ve sonrası seçeneğine çevrilmiştir.

İstatistiksel analiz ve hesaplamalar için IBM SPSS Statistics 22.0 (IBM Corp. Released 2013. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 22.0. Armonk, NY, IBM Corp.) kullanıldı. İstatistiksel kararlarda $p < 0.05$ anlamlı farklılığın göstergesi olarak kabul edildi.

Anket sonuçlarının veri doğrulamasını yapmak üzere 3 – 6 Şubat 2022 tarihleri arasında, araştırma katılımcısı halk kütüphanelerinden rastgele seçilmiş 4 halk kütüphanesine fiziki çalışma ziyareti gerçekleştirildi. Ankete verilen cevaplarla, fiziki çalışma ziyaretlerinde elde edilen verilerin birbiri ile uyumlu olduğu görüldü.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Görme engelli kişilerin halk kütüphanelerine erişiminin durumunu konu alan izleme çalışması için yapılan araştırmaya 32 halk kütüphanesi katılmıştır. Araştırmaya katılan halk kütüphanelerinin,

- 17'si Engelliler Hakkında Kanunun yürürlüğe girdiği 2005 yılı öncesinde kurulmuş, 15'i de 2005 yılı sonrasında kurulmuştur.
- 32 kütüphane binasının 11'ine ilişkin olarak "özel koruma kararı" bulunmaktadır.
- Araştırmaya katılan kütüphanelerin 5'ini çocuk kütüphaneleri oluşturmuştur. Bu kütüphanelerden ikisi üzerinde koruma kararı vardır ve her iki kütüphane binası 1997 yılı öncesinde inşa edilmiştir.
- 2019 yılı ve sonrası kurulan 2 kütüphaneden birisi bir AVM içinde diğeri de İstanbul Havalimanında bulunmaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Kütüphanelerin Özellikleri

Kuruluş Tarihi	Toplam sayı	Çocuk Kütüphanesi (0-13 yaş)			Yetişkin Kütüphanesi (14 ve üstü yaş)		
		Koruma kararı yok	Koruma Kararı var	Toplam	Koruma kararı yok	Koruma Kararı var	Toplam
1997 Yılı Öncesi	15	-	2	2	7	6	13
1997 ve 2005 Yılları Arası	2	-	-	-	1	1	2
2005 ve 2019 Yılları Arası	13	3	-	3	8	2	10
2019 ve Sonrası	2	-	-	-	2	-	2
Toplam	32	3	2	5	18	9	27

4.1. Halk Kütüphanelerinde Fiziki Erişim Standartlarının Uygulanma Düzeyi

Bir kütüphane binasına fiziksel erişim, kütüphane binasının çevresinde yaşayan herkesin kütüphaneleri kullanabilmesini gerektirir. Bu nedenle, kütüphanenin çevresi- giriş, tuvaletler, merdivenler, rampalar, asansörler ve özel odalar- farklı engel türlerine sahip kişiler için erişilebilir olmalıdır.

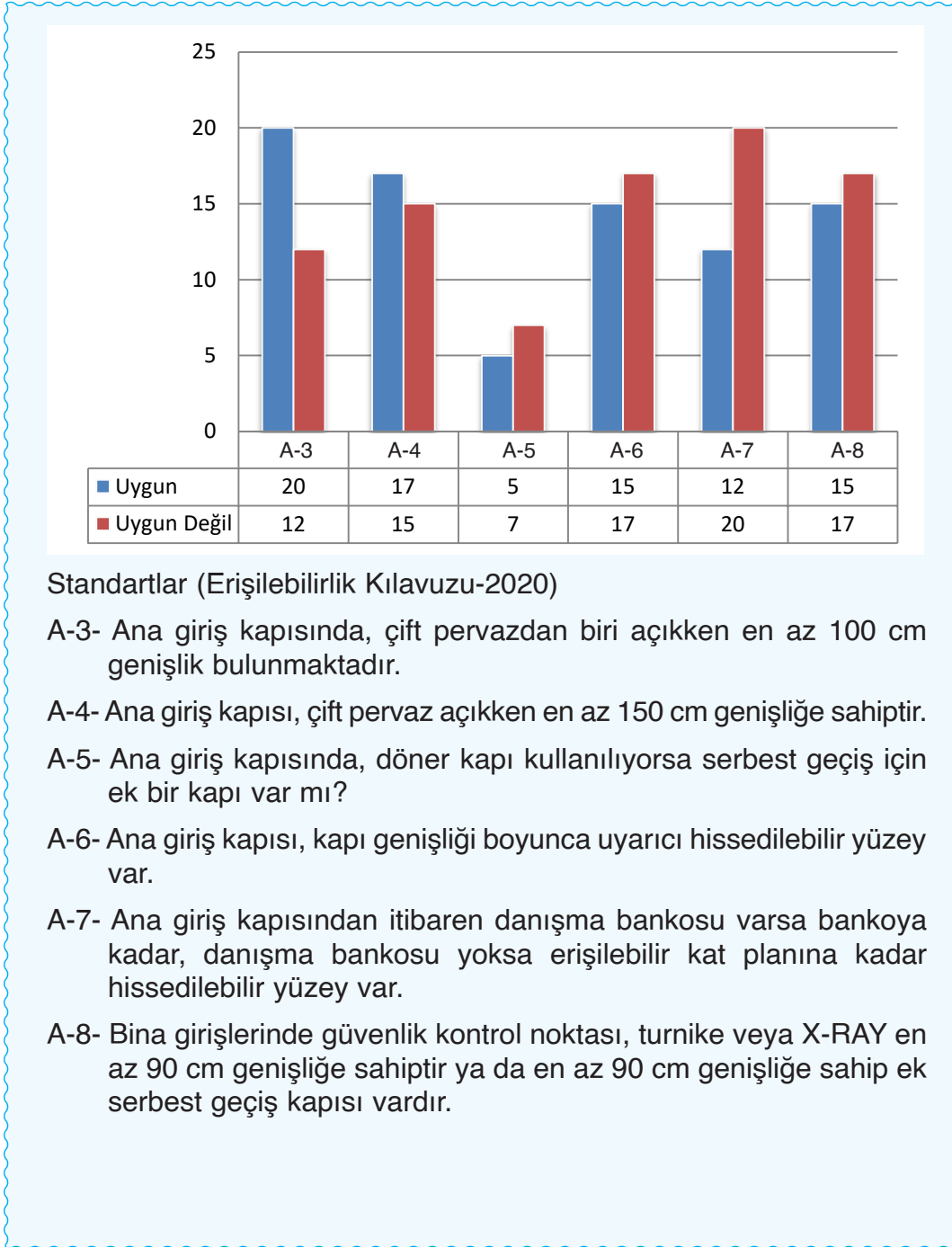
Fiziksel erişim kriterleri kapsamında araştırma, ortopedik ve görme engelliler bakımından ana giriş kapılarından başlayarak yatay ve düşey dolaşım alanlarının mevcut standartlara ne denli uygun olduğunu sorgulamıştır. Erişim Kılavuzunda da yer alan bu standartların temel hedefi, engellilerin bağımsız ve güvenli olarak diğer kullanıcılarla eşit bir biçimde kütüphaneyi kullanabilmesini sağlamaktır.

Görme engelliler bakımından bağımsızlığı ve güvenli dolaşımı sağlayacak araçlar, uygun genişlik, hissedilebilir yüzey, parapetleri ve trabzanı olan merdivenler, yüksek kontrasta sahip, büyük puntolu yeteri kadar yönlendirme levhaları, sesli anons sistemi ve Braille alfabesi ile işaretlenmiş kat düğmeleri olan asansör donanımları ve kütüphane mekanını ve donanımını açık ve net bir biçimde betimleyen yazılı destek prosedürleridir.

4.1.1. Ana Giriş Kapıları

- Erişilebilirlik standartlarına uygun girişi olan (uygun genişlik ve hissedilebilir yüzeye sahip) halk kütüphanesinin sayısı 9'dur (toplam 32 kütüphanenin %32'si). Bu kütüphanelerden sadece biri üzerinde koruma kararı bulunmaktadır. Döner kapısı olan 9 kütüphanenin sadece 4'ünde (%44) serbest giriş kapısı bulunmaktadır.

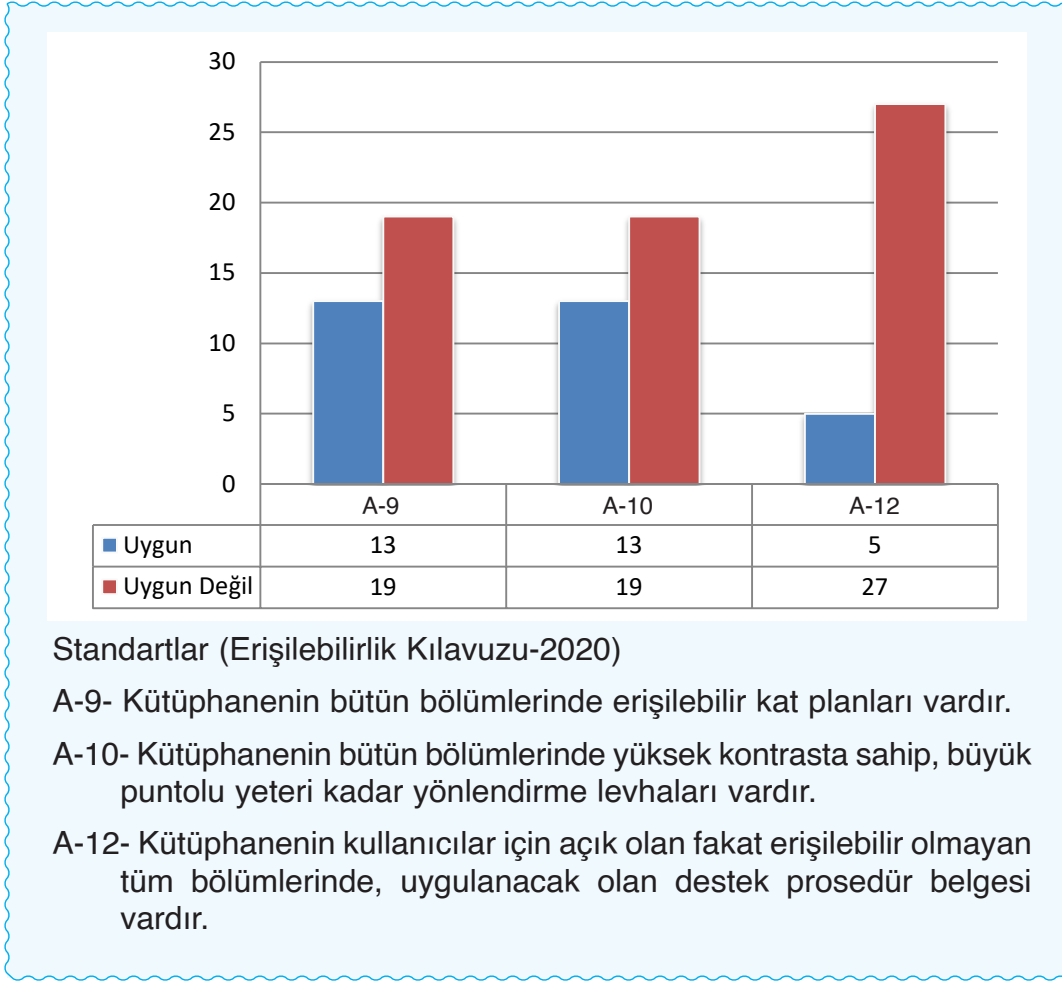
Tablo 2. Ana Giriş Kapılarının Erişilebilirlik Standartlarına Uyumu

4.1.2. Yönlendirici Düzenlemeler

- Kütüphane içi bağımsız dolaşımı esas alan yönlendirici düzenlemelerin mevcudiyetine ilişkin olarak her üç soruya (kat planları, standartlara uygun yönlendirme levhaları, destek prosedür belgelerinin mevcudiyeti) uygundur yanıtı veren kütüphane sayısı 7'dir (%22).

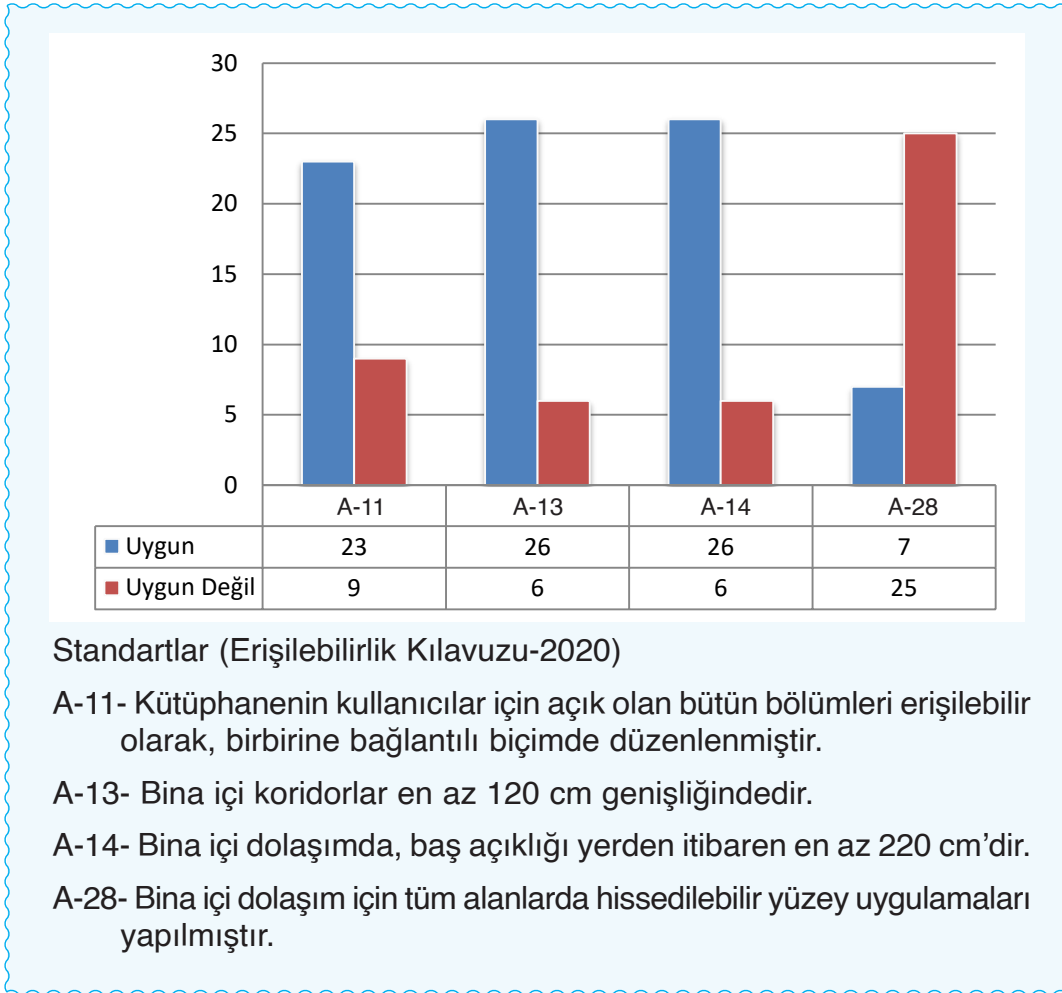
Tablo 3. Yönlendirici Düzenlemeler

4.1.3. Yatay Dolaşım: Koridorlar

- Kütüphane içinde bağımsız yatay dolaşımı sağlamaya yönelik “koridor genişliği, tavan yüksekliği, bölümler arası bağlantı” sorularına tam uygunluk gösteren kütüphane sayısı ve hissedilebilir yüzey uygulaması) tam uygunluk gösteren kütüphane sayısı, 5’i koruma altında, 13’ü koruma kararı olmayan toplam 18 kütüphanedir.
- Koridor genişliği ve tavan yüksekliği bakımından tekerlekli sandalye kullanıcıları için uygunluk düzeyi yüksek görünmekle birlikte, 25 kütüphanede görme engellilerin bağımsız ve güvenli bir biçimde dolaşımını kolaylaştıracak hissedilebilir yüzey uygulaması bulunmamaktadır.

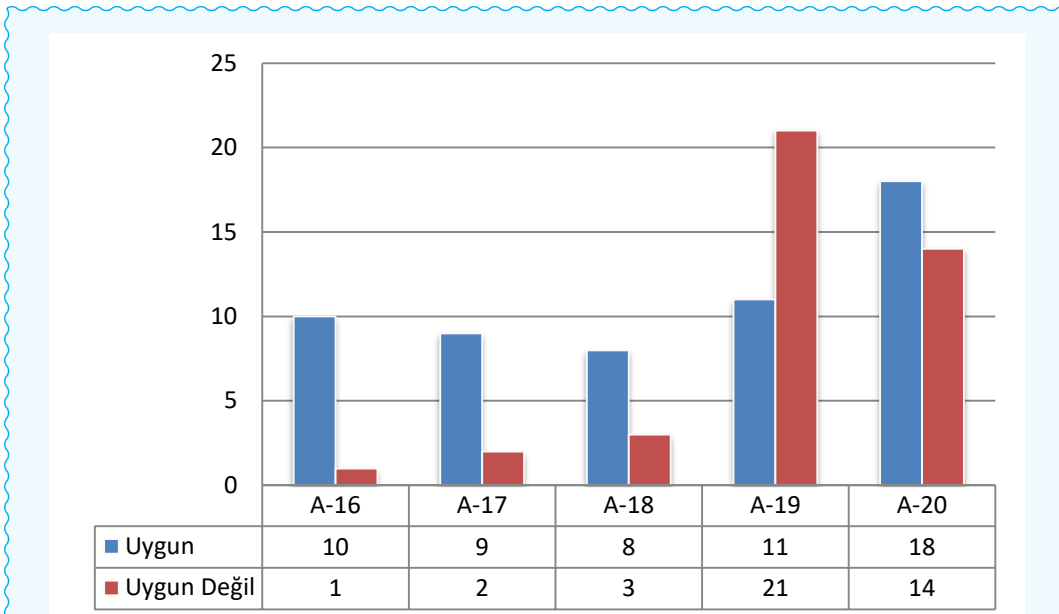
Tablo 4. Yatay Dolaşım: Koridorlar

4.1.4. Yatay Dolaşım: Rampalar ve Merdivenler

- Hepsi çok katlı olan 32 kütüphanenin 21'inde rampa bulunmamaktadır. Rampanın mevcut olduğu kütüphanelerde standartlara uygun eğimli rampaya sahip kütüphane sayısı 10'dur.
- Rampaların uzunluğuna bağlı olarak güvenli çıkışı/inişi sağlayacak trabzan/duvar/parapet ya da rampanın her iki tarafında küpeştenin mevcudiyetinde 8'e düşmektedir.
- Görme engellilerin merdivenlere güvenli erişimini sağlayacak (başlangıç ve bitiş noktalarında) hissedilebilir yüzeye sahip olmayan kütüphane sayısı 21, merdiven iniş ve çıkışlarını güvenli hale getirecek trabzan, duvar ya da parapeti olmayan kütüphane sayısı 14'dür.

Tablo 5. Rampalar ve Merdivenler

Standartlar (Erişilebilirlik Kılavuzu-2020)

A-16- Bina içinde bulunan rampalar, erişilebilirlik standartlarına uygun eğim ölçülerine göre düzenlenmiştir

A-17- Rampa ile aşılacak yüksekliğin 15 cm den veya rampa uzunluğunun 2 metreden fazla olduğu durumlarda, rampanın her iki tarafında trabzan (korkuluk) veya trabzan yapılmasını gerektirmeyecek duvar veya parapet vardır.

A-18- Rampanın her iki tarafında küpeşte bulunmaktadır.

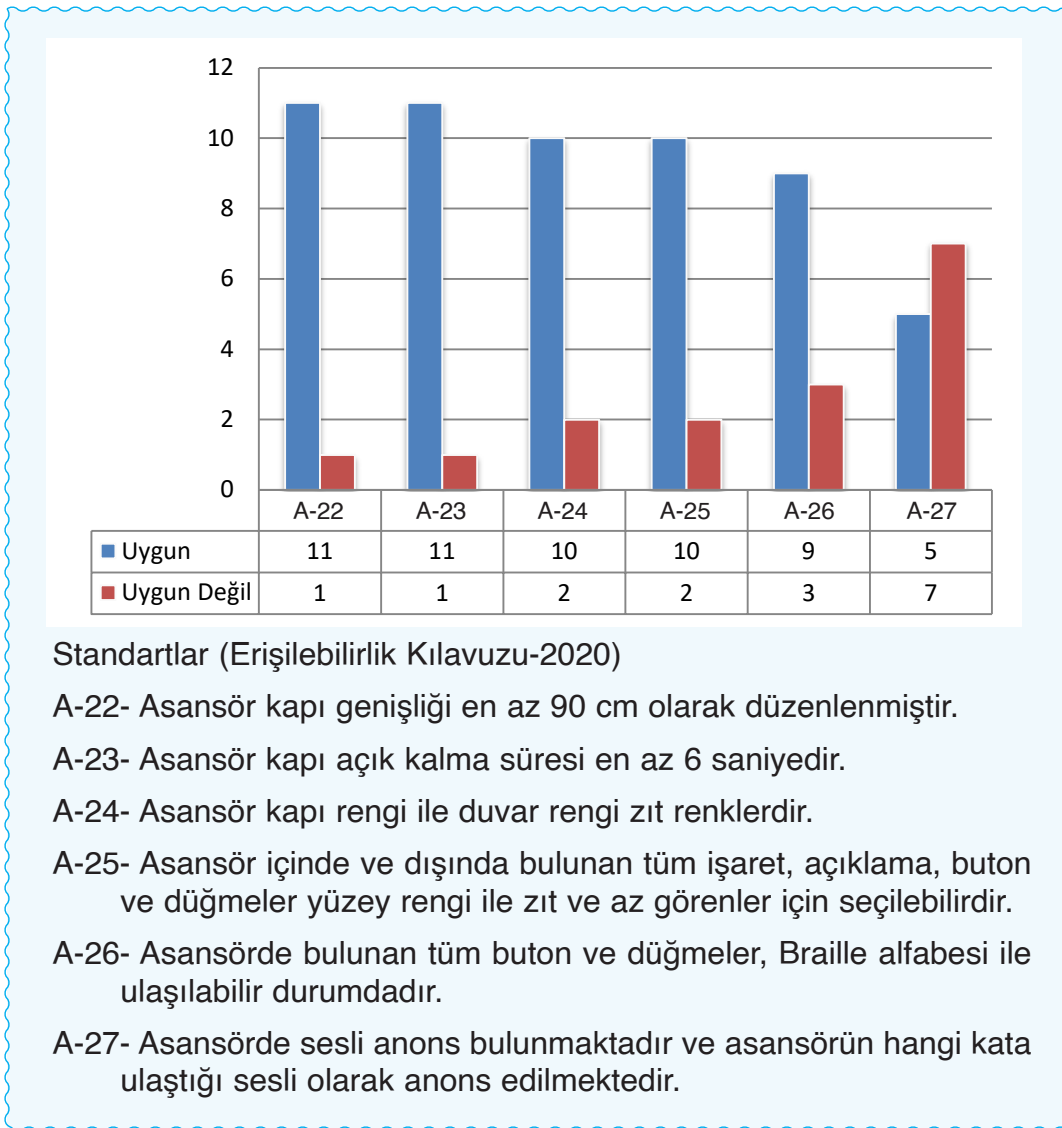
A-19- Merdiven başlangıcından 30 cm önce ve merdiven bitişinden itibaren 30 cm uyarıcı hissedilebilir yüzey vardır.

A-20- Tüm merdivenlerin her iki tarafında trabzan, duvar ya da parapet vardır.

4.1.5. Düşey Dolaşım: Asansörler

- Hepsi çok katlı olan 32 kütüphanenin 9'u üzerinde koruma kararı olan kütüphane olmak üzere 20 kütüphanede bulunmamaktadır.
- Asansörü olan 12 halk kütüphanesinin 11'inde asansörün kapı ve iç genişliği ile kapının açık kalma süresi standartlara uygunluk gösterirken, görme engellilerin bağımsızca asansörü kullanmasına ilişkin işaretleme de bu sayı 10'a, asansörde sesli anons sisteminin mevcudiyeti bakımından uygun kütüphane sayısı 5'e düşmektedir.

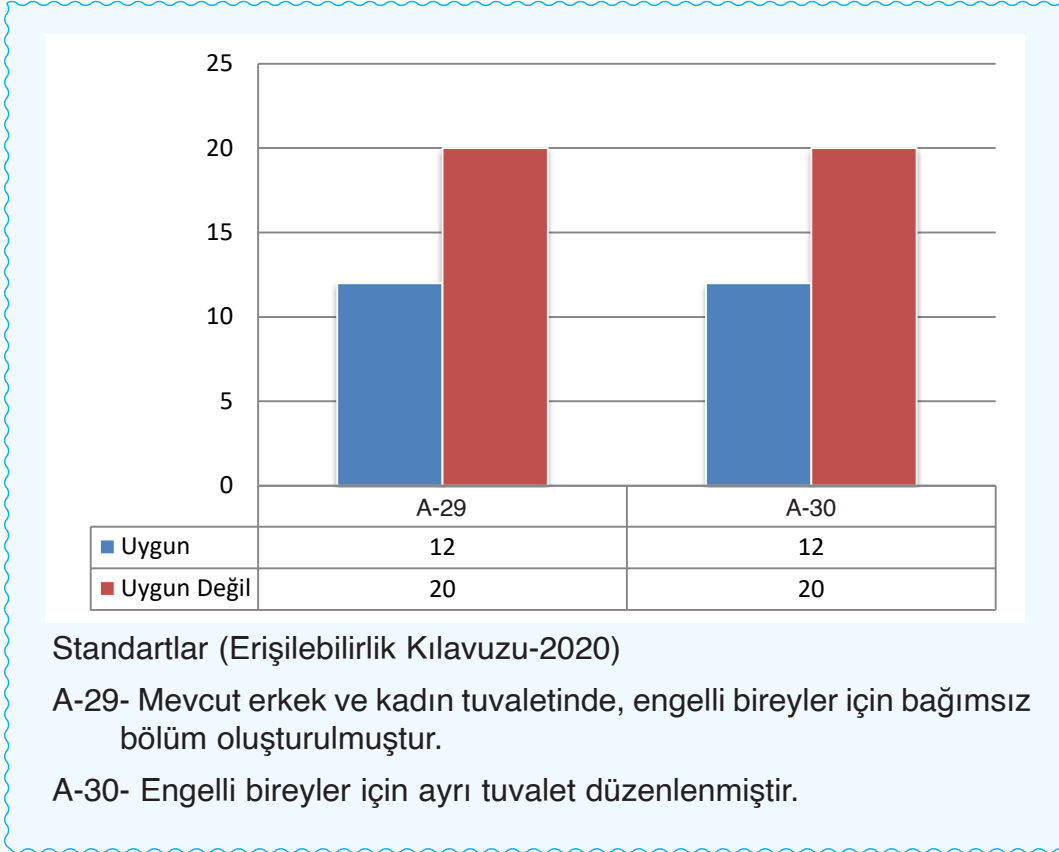
Tablo 6. Asansörler

4.1.6. Acil İhtiyaçlar: Tuvaletler

32 halk kütüphanesinin 10' koruma altında olmak üzere 20 halk kütüphanesinde (%63) engellilerin kullanımına göre düzenlenmiş tuvalet (mevcut tuvaletler içinde ya da tamamen engellilere özgülünmüş) bulunmamaktadır.

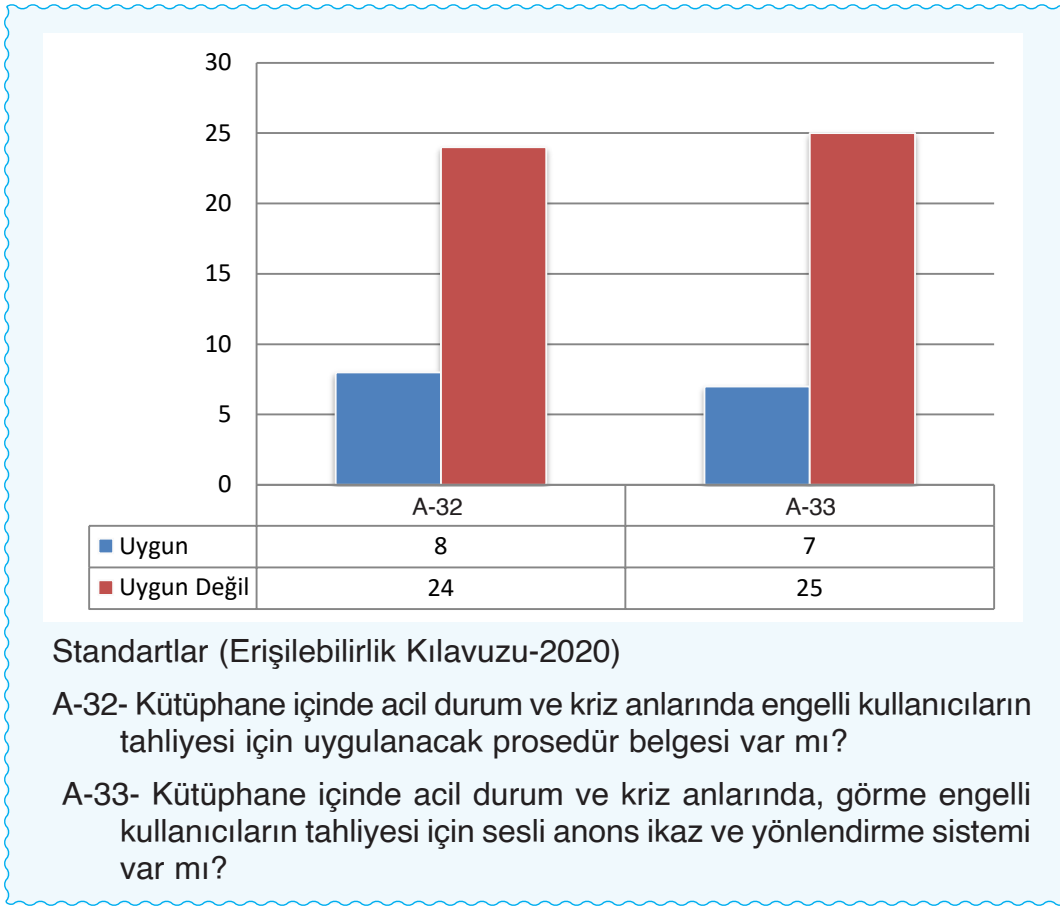
Tablo 7. Tuvaletler

4.1.7. Acil İhtiyaçlar: Acil Durumda Tahliye

32 halk kütüphanesinin 11'i koruma altında olmak üzere toplam 24 halk kütüphanesinde (%75) "acil" bir durumda engelli kullanıcıların nasıl tahliye edileceğine dair yazılı bir prosedür bulunmamakta, 25 halk kütüphanesinde (%78) görme engelliler için sesli bir anons ve yönlendirme sistemi bulunmamaktadır.

Tablo 8. Acil Durumda Tahliye

4.2. Halk Kütüphanelerinde Mevcut olan Külliyata ve Bilgiye Erişim

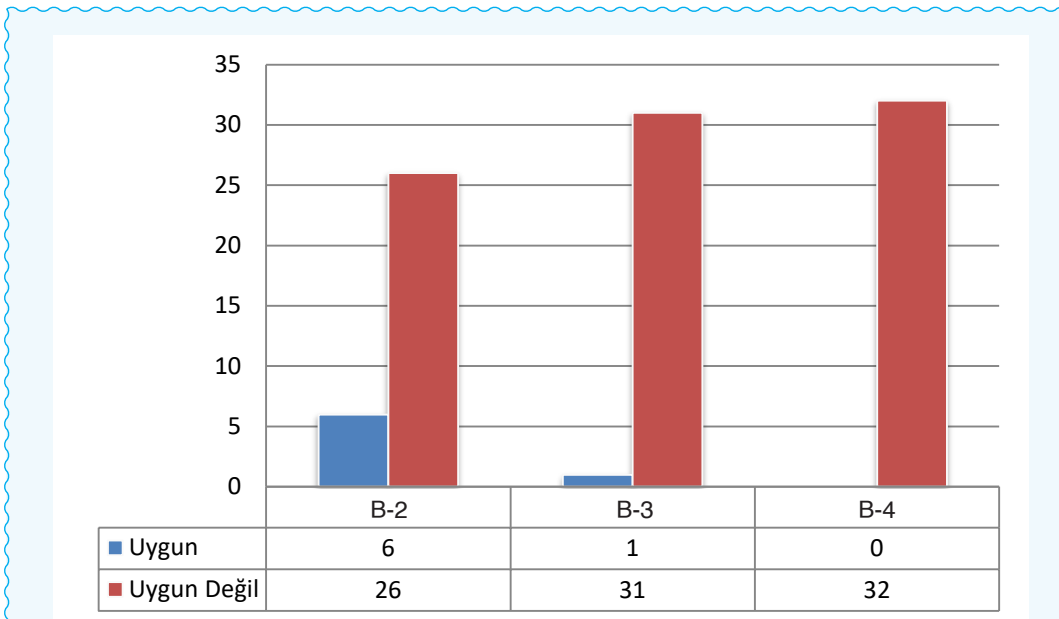
Halk kütüphanelerinin mevcut külliyatının ve donanımının görme engelliler bakımından erişilebilir olması, diğer bütün kullanıcıların erişebileceği her türlü bilgi, dokümantasyon ve yayına eşit bir biçimde erişimi, toplumsal yaşam içinde eşit bireyler olarak var olmalarını ve toplumsal hayata katılmalarını sağlayacak bir etkiye sahiptir.

Engelli Hakları Sözleşmesinin 9. maddesinin 2. paragrafı (f ve g), zorunlu erişilebilirlik standartlarının uygulanması yoluyla taraf devletlerin rehberler, okuyucular ve profesyonel levha lisanı çevirmenleri dahil olmak üzere yardımcı kişi ve araçların temin edilmesini teşvik etmesi (para. 2 (e)), engelli bireylerin bilgiye erişiminin sağlanması için bu kişilere başka uygun biçimdeki yardım ve destek sağlanmasını teşvik etmesi ve engelli bireylerin internet dahil olmak üzere yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanmalarını teşvik etmesini sağlamaktadır. Bilgi ve iletişim, okunması kolay formatlarda ve yükselticili ya da diğer alternatif biçimlerde, bunları kullanan engelli bireylere sunulmalıdır.

4.2.1. Raflara Erişim

32 kütüphanenin biri koruma kararı olan toplam 6 kütüphanede (%19) raf tanımlayıcıları yüksek kontrastlı büyük puntolar ile tanımlama içermekte, sadece birinde (koruma altında olmayan) “kütüphane raf tanımlayıcıları” Braille (Kabartma) olarak düzenlenmiş, 32 kütüphanenin hiçbirinde basılı eserlerin sırt etiketi Braille alfabesi ile düzenlenmemiştir.

Tablo 9. Raf Tanımlayıcıları

Engelli Hakları Sözleşmesi, Madde 9(2)

B-2- Kütüphane raf tanımlayıcıları, yüksek kontrastlı büyük puntolar ile düzenlenmiştir.

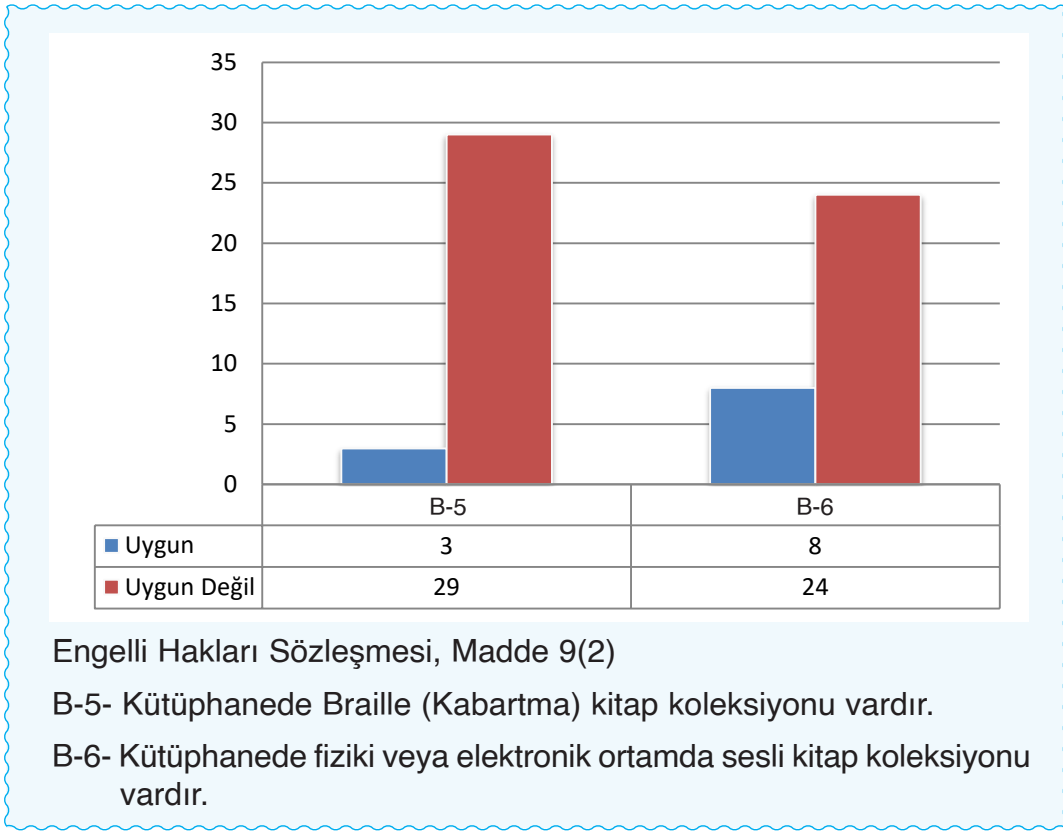
B-3- Kütüphane raf tanımlayıcıları, Braille (Kabartma) olarak düzenlenmiştir.

B-4- Kütüphanede bulunan basılı eserlerin sırt etiketleri Braille (Kabartma) olarak düzenlenmiştir.

4.2.2. Braille Kitap Koleksiyonu Mevcudiyeti

32 Kütüphanenin sadece 3'ünde (1'i koruma altında) Braille (Kabartma) kitap koleksiyonu bulunmakta olup, geri kalan 29 halk kütüphanesinde Braille kitap koleksiyonu mevcut değildir. Kütüphanede fiziki veya elektronik ortamda sesli kitap koleksiyonu olan kütüphane sayısı biraz daha fazla olup 3'ü koruma altında olan toplam 8 kütüphanede sesli kitap koleksiyonu bulunmaktadır.

Tablo 10. Braille Kitap Koleksiyonu Mevcudiyeti

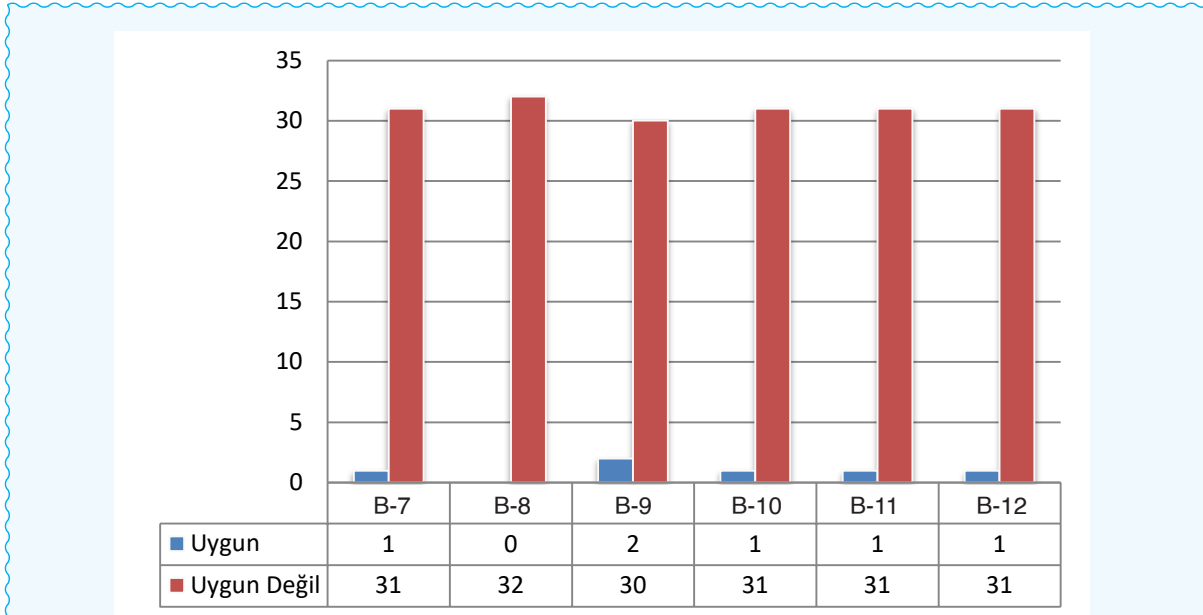

4.2.3. Görme Engellilerin Bilgi Kaynaklarına Erişimi

32 kütüphanenin hiçbirinde görme engelli kullanıcılar için Braille yazıcı bulunmamaktadır. Basılı yayınları elektronik ortama aktarabilecekleri tarayıcı, kitap okuma makinası vb. sadece bir koruma altındaki kütüphanede, manuel ya da elektronik büyüteç donanımı sadece koruma kararı olan 2 kütüphanede mevcuttur.

Kütüphanede bulunan bilgisayarlarda, görme engelli kullanıcıların bağımsız olarak kullanabilmeleri için ekran okuyucu program yazılımı bulunan kütüphane ile az gören kullanıcıların bağımsız olarak kullanabilmeleri için ekran büyütme program yazılımı olan kütüphane sayısı sadece 1 kütüphanedir. Görme engelli ve az gören kullanıcılar için, kullandıkları yardımcı araç – gereç ve yazılımlar sebebi ile diğer kullanıcıları rahatsız etmemeleri ve kendi konsantrasyonlarının bozulmaması için özel bireysel çalışma salonu olan sadece bir kütüphane bulunmaktadır.

Tablo 11. Yardımcı Teknik Donanım

Engelli Hakları Sözleşmesi, Madde 9(2)

B-7- Kütüphanede görme engelli kullanıcılar için basılı yayınları elektronik ortama aktarabilecekleri tarayıcı, kitap okuma makinası vb. donanım vardır.

B- 8- Kütüphanede görme engelli kullanıcılar için baskı alabilecekleri Braille (Kabartma) yazıcı vardır.

B-9- Kütüphanede az gören kullanıcılar için manuel veya elektronik büyüteç vb. donanım vardır.

B-10- Kütüphanede bulunan bilgisayarlarda, görme engelli kullanıcıların bağımsız olarak kullanabilmeleri için ekran okuyucu program yazılımları vardır

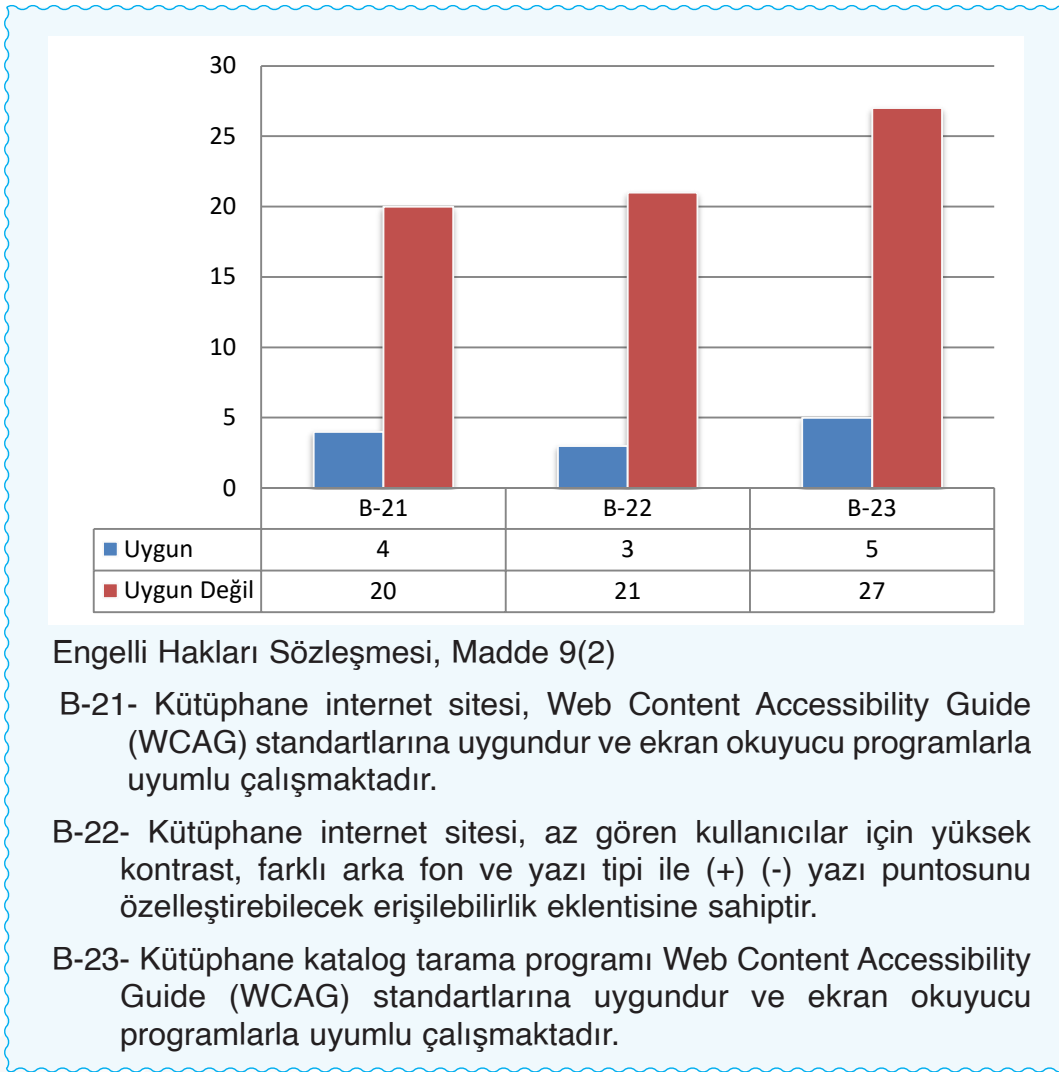
B-11- Kütüphanede bulunan bilgisayarlarda, az gören kullanıcıların bağımsız olarak kullanabilmeleri için ekran büyütme program yazılımları vardır.

B-12- Kütüphanede görme engelli ve az gören kullanıcılar için, kullandıkları yardımcı araç – gereç ve yazılımlar sebebi ile diğer kullanıcıları rahatsız etmemeleri ve kendi konsantrasyonlarının bozulmaması için özel bireysel çalışma salonları vardır.

4.2.4. İnternet Erişimi

Koruma kararı olan 11 kütüphanenin üçünde internet hizmeti bulunmamaktadır. Web İçeriği Erişebilirlik Rehberi standartlarına uygun internet sitesine sahip olan ve ekran okuyucu programlarla uyumlu çalışan internete sahip kütüphane sayısı ikisi koruma altında olmak üzere toplam 4 kütüphanedir. Az gören kullanıcılar için yüksek kontrast, farklı arka fon ve yazı tipi ile (+) (-) yazı puntosunu özelleştirebilecek erişilebilirlik eklentisine sahip interneti olan kütüphane sayısı ikisi koruma altında olan toplam 3 kütüphanedir. Sadece 5 kütüphanede (biri koruma altında olan) katalog tarama programı Web İçeriği Erişebilirlik Rehberi standartlarına uygun ve ekran okuyucu programlarla uyumlu çalışmaktadır.

Tablo 12. İnternet Erişimi

4.2.5. Destek Hizmetlerine Erişim

Bir kütüphaneyi engelliler için erişilebilir kılmak, bu kullanıcı gruplarının ihtiyaçlarını karşılayan hizmetlerin ve programların sağlanmasını içerir. Kütüphane personeli ve kullanıcılar arasındaki iletişim açık ve öz olmalıdır. Kütüphane personeli, engellilerin bir kütüphaneye gelmek ve ihtiyaçlarını iletmek için yalnızca fiziksel engelleri değil, aynı zamanda psikolojik engelleri de aşmaları gerektiğini unutmamalıdır. Belirlenmiş bir kütüphane personeli, engelli grupları ve destek kuruluşları arasında bir bağlantı görevi görmelidir. Tüm personelin çeşitli engel türleri ve engellilere en iyi nasıl yardımcı olunacağı hakkında bilgi sahibi olması önemlidir.

- Engelli bireyler için danışma / destek bankosunun mevcut olduğu kütüphane sayısı ikisi koruma kararı olan toplam 6 kütüphanedir. 26 kütüphanede danışma/destek bankosu mevcut değildir.
- Özel gereksinimli kullanıcılara ilişkin genel bilgiye ve uygulanacak prosedürlere ilişkin bilgisi olan personel kütüphane sayısı üçü koruma altında olan toplam 9 kütüphanedir.
- 32 kütüphanenin sadece ikisinde engelli kullanıcılar için özel destek personeli bulunmaktadır.
- 32 kütüphanenin hiçbirinde Braille alfabesi ile okur – yazar personel bulunmamaktadır.
- 32 kütüphanenin sadece ikisinde görme engelli kullanıcılar için bulunan tüm donanım ve yazılımı kullanabilen personel bulunmaktadır.
- Kütüphane personelinin yaka kartı az gören engellilerin okumasına olanak sağlayacak biçimde yüksek kontrast ve büyük punto ile düzenlenmiş olan sadece iki kütüphane bulunmaktadır.

Tablo 13. Destek Hizmetlerine Erişim

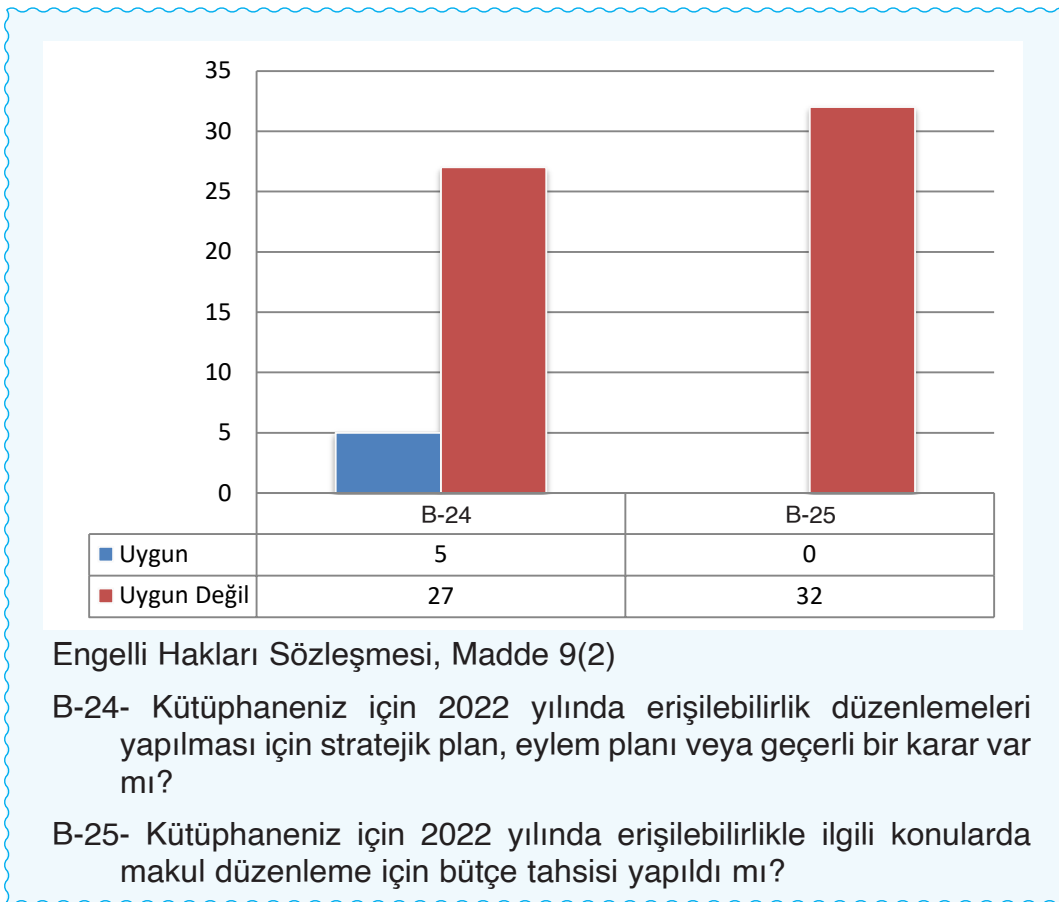

4.3. Halk Kütüphanelerinin Erişilebilirlik Politikalarının Mevcudiyeti

4.3.1. Makul Uyumlaştırma

Üzerinde koruma kararı olan 11 kütüphanenin hiçbiri için 2022 yılında erişilebilirlik düzenlemeleri yapmaya yönelik stratejik plan, eylem planı, uygulamaya yönelik bir karar ve bütçe tahsisi bulunmamaktadır. Koruma kararı olmayan 21 kütüphaneden sadece 5'inde erişilebilirlikle ilgili bir karar bulunmasına rağmen bu kütüphanelere yönelik bir bütçe tahsisi bulunmamaktadır.

Tablo 14. Erişilebilirlik Düzenlemelerine İlişkin Politikalar

4.3.2. İstatistiki Veri Toplama

Araştırmaya katılan 32 kütüphanenin 31'inde engellilerin katılımına yönelik bir istatistik bulunmamaktadır. Sadece bir kütüphane tarafından 1 erkek ve 1 kadın engelli kullanıcı olduğu belirtilmiştir.

4.3.3. Geri Bildirim Mekanizması

Araştırmaya katılan 32 kütüphanenin sadece 9'unda şikâyet mekanizması bulunmaktadır.

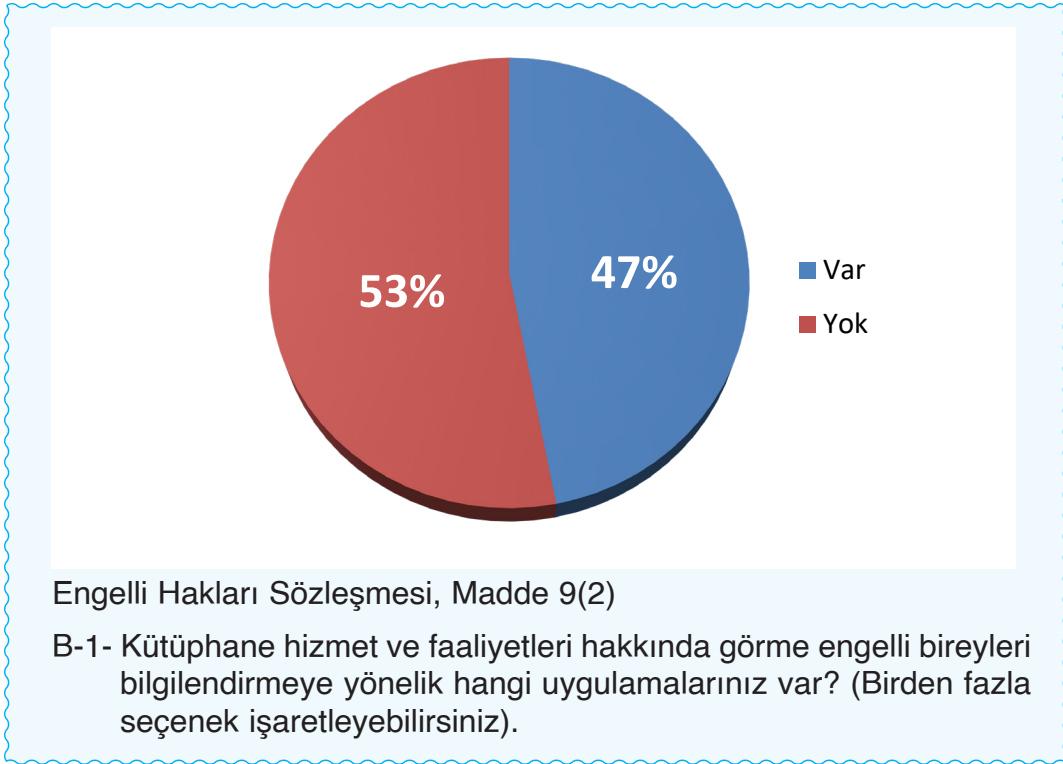
Tablo 15. Talep ve Şikâyet Mekanizması

4.3.4. Kütüphanelerin Bilgilendirme/Tanıtım Hizmetleri

Araştırmaya katılan 32 kütüphanenin 18'inde Kütüphane hizmet ve faaliyetleri hakkında görme engelli bireyleri bilgilendirmeye yönelik herhangi bir faaliyet bulunmamaktadır. 4 kütüphane, "Braille broşür ve kitapçık", 4 kütüphane "Sesli betimlemeli kısa film", 1 kütüphane "yetkili personel", 5 kütüphane "Yerel basın- yayın kuruluşlarına tanıtım, ilan veya reklam" seçeneklerini işaretlemiştir.

Tablo 16. Kütüphane Tanıtım/Bilgilendirme

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Engelli Kişilerin Haklarına Dair Sözleşme; erişilebilirliği, başlıca ilkelerinden biri, yani engelli bireylerin medeni, siyasi, ekonomik, toplumsal ve kültürel haklarının etkili ve eşit olarak yaşama geçirilmesinin önemli bir ön koşulu olarak görmektedir. Araştırma sorularına verilen yanıtlar, kamu idaresine bağlı halk kütüphanelerinin kısmi olarak fiziki düzenlemeler yaptığını ancak bu düzenlemelerin çoğunlukla tekerlekli sandalye kullanıcılarına yönelik olduğunu ve görme engelli kullanıcıları içermediğini ortaya koymaktadır.

Engelliler için fiziki, akademik ve dijital erişilebilirliği sağlamaya yönelik faaliyetler gerçekleştirecek olan kamu kurumları bu faaliyet ve hedeflerini hazırladıkları stratejik planlarda gösterirler. Böylece stratejik planlarda yer alan amaç, hedef, faaliyet ve zamana dayalı göstergelere göre bütçe tahsisi yapılmakta, performans göstergeleri ile de izleme çalışmaları yapılmaktadır. Sözleşmenin taraf devletlere yüklediği görevlerden birisi, önceden erişilebilir olmayan hizmetlerin erişilebilir hale getirilmesi için aşamalı olarak yapılan değişiklik ve uyumlaştırma çalışmalarının izlenmesi ve değerlendirilmesi için belirli, yasal olarak uygulanabilir, takvime bağlı kıstasların bulunduğu bir mevzuat çerçevesi oluşturmaktır. Ancak; anket sonuçlarının da ortaya koyduğu üzere kütüphanenin stratejik planlarında erişilebilirlik düzenlemelerine ilişkin hiçbir eylem bulunmamaktadır. Bu durum da 16 yıldır Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ertelenen fiziki erişilebilirlik yükümlülüğünün kamu kurumları için yaptırım gücü olmadığını göstermektedir.

Erişilebilirlik; genel ve gruplar için yapılan bir düzenlemedir. Makul düzenleme ise doğrudan bireysel ihtiyaçları karşılamaya yönelik bir uygulamadır. Tüm kütüphane tasarımı erişilebilirlik standartlarına uygun olarak düzenlenmiş olabilir, fakat genel erişilebilirlik düzenlemeleri bireysel farklılıklar sebebi ile her zaman herkes için yeterli olmayabilir. Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi bu durumlar için evrensel tasarım ve makul uyumlaştırma uygulamasını tesis etmiştir. Ancak, araştırmaya katılan kütüphanelerin %100'ünde 2022 yılı için makul düzenlemelere ilişkin herhangi bir bütçe ayrılmamış olması zaten erişilebilir olmayan kütüphanelerde, bireysel farklılıklara göre ihtiyaçları karşılamaya yönelik de hiçbir tedbirin alınmadığının göstergesidir.

Ulusal ve uluslararası yasal mevzuat hükümlerine göre kütüphanelerin görme engelli bireyler için fiziki, akademik ve dijital olarak erişilebilir hale getirilmesi için pek çok düzenleme bulunmaktadır. Ancak, kurumların erişilebilirlikle ilgili bir stratejisi ve eylem planının olmaması, sözleşmede ve ulusal mevzuatta yer alan makul uyumlaştırma ödevinin sürekli olarak erteleniyor olması, kütüphanelere yönelik ayrıştırılmış veri toplanmıyor olması, engellilerin talep ve şikayetlerini ifade edecekleri mekanizmaların bulunmuyor olması engellilerin bilgiye erişimi ve toplumsal hayata katılımının önündeki en önemli engeller olarak karşımıza çıkıyor.

Bu kapsamda; kütüphanelerin görme engelli bireyler için eşit ve erişilebilir bir kamu hizmeti sunumu gerçekleştirdiğinden ve engelli kullanıcılar için gerekli tedbirleri aldıklarından söz edilmesi mümkün değildir.

Öneriler

Halk kütüphanelerinin görme engelli bireyler için eşit ve erişilebilir kamu hizmeti sunan kuruluşlar olmaları için aşağıdaki görüş ve önerilerde bulunmaktadır.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığına:

1. Halk kütüphanelerinin fiziki, akademik ve dijital erişilebilirliklerinin sağlanması için mevcut stratejik planlara yapılacak olan revizyon ile erişilebilirlik çalışmaları işlenmeli, hedefler belirlenerek, göstergeler oluşturulmalı,
2. Halk Kütüphanelerinin fiziki, akademik ve dijital erişilebilirlik ilke kararı hazırlanmalı.
3. Görme engelli bireylerin, telif hakkı bulunan her tür esere erişilebilir formatlarda ulaşabilmeleri için Marakeş Sözleşmesi'ni esas alan telif hakkı ve güvenlik sorunlarına kalıcı, kapsayıcı ve sürdürülebilir çözümler getiren mevzuat düzenlemesi ivedilikle yapılmalı,
4. Görme engelli bireyler için sesli kitap üretimi veya basılı eserlerin elektronik ortama aktarılması lütuf temelli sosyal sorumluluk projesi olmaktan çıkartılarak, hak temelli ürün ve hizmet olarak profesyonel bir biçimde sunulmalı,
5. Halk Kütüphaneleri sesli kitap arşivi profesyonel bir biçimde tek bir ortak veri tabanında toplanarak, erişilebilir olarak hizmet sunumu gerçekleştirilmeli,
6. Erişilebilirlik çalışmalarının ulusal ve uluslararası standartlara uygun olarak yapılması için Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü bünyesinde erişilebilirlik izleme takip birimi veya sistemi kurulmalı,

7. Tüm Halk Kütüphaneleri için makul uyumlaştırma amacıyla kullanılmak üzere bütçe tahsisi yapılmalı,
8. Mevcut Halk Kütüphaneleri bina ve eklentileri, T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayınlanan güncel Erişilebilirlik Kılavuzu esaslarına göre bakım, onarım ve tadilat işlemleri ivedilikle yapılmalı, yeni yapılacak olan kütüphane bina ve eklentileri için bu esaslara ihale şartnamelerinde yer verilerek, hiçbir ek maliyet getirmeksizin erişilebilir olarak inşa edilmeleri sağlanmalı,
9. Halk Kütüphaneleri web siteleri ile varsa kütüphane dijital veri tabanları Web Content Accessibility Guide ve Türk Standartları Enstitüsü tarafından yayınlanan standartlara uygun olarak, erişilebilir biçimde yeniden yazılım ve tasarımı yapılarak, hizmete alınmalı,
10. Halk Kütüphaneleri için görme engelli bireyleri de kapsayacak afet ve acil durum ile tahliye prosedür ve planları hazırlanmalı,
11. Halk Kütüphaneleri açık alanlar ile bina içine görme engelliler için hissedilebilir yüzey yapılmalı,
12. Halk Kütüphaneleri binalarında erişilebilir kat planları bulundurulmalı,
13. Halk Kütüphaneleri binalarında tüm uyarıcı ve bilgilendirici levhalar, Braille ve az görenler için büyük puntolu – yüksek kontrastlı olarak hazırlanmalı,
14. Halk Kütüphaneleri personeline engelli bireylere sağlanacak hizmetler ve engelli teknolojilerini kullanma, bakım ve onarım eğitimi verilmeli,
15. Halk Kütüphaneleri içinde yer alan basılı yayınların raf tanımlayıcıları ile kitap sırt etiketlerinin Braille olması ve / veya QR kod sistemiyle erişilebilir olması sağlanmalı,
16. Halk Kütüphaneleri içinde bulunan basılı yayınların görme engelli kullanıcılar tarafından elektronik ortama aktarılmasını sağlamak için gerekli yazılım ve donanım temin edilmeli,
17. Halk Kütüphaneleri içinde bulunan basılı yayınların talep halinde Braille çıktısını verebilmek için Braille yazıcılar temin edilmeli,
18. Halk Kütüphaneleri içinde bulunan basılı yayınlardan şekil içeren bölümleri kabartarak, çıktı veren şekil kabartma cihazları temin edilmeli,
19. Halk Kütüphaneleri içinde bulunan basılı yayınları elektronik ortama aktararak, seslendirmek için gerekli olan tarayıcı, dönüştürücü veya kitap okuma makineleri temin edilmeli,

20. Halk Kütüphaneleri içinde bulunan bilgisayarları görme engelli kullanıcıların kullanabilmeleri için ekran okuyucu programlar, az gören kullanıcıların kullanabilmeleri için ise ekran büyütme programları yazılımları temin edilmeli,
21. Görme engelli bireyler için danışma, destek ve şikâyet mekanizmaları oluşturulmalıdır.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne:

22. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile koordineli olarak 81 ilde bulunan halk kütüphanelerinin mevcut erişilebilirlik durumlarına ilişkin engellilik temelinde ayrıştırılmış veri toplama süreci ivedilikle başlatılmalıdır.
23. Kültür ve Turizm bakanlığı ile koordineli olarak engellilerin kütüphane kullanımını teşvik edecek etkinlikler düzenlenmelidir.

T.C. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına:

24. Kütüphanecilik eğitimi veren yüksek okullarda ayrımcılık karşıtı eğitim modüllerinin geliştirilmesi ve engellilere yönelik hizmet sunumunu içeren derslerin müfredata eklenmelidir.

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumuna:

25. TİHEK, BM Engelli Hakları Sözleşmesinin 9(2) maddesinin uygulanma durumuna ilişkin kapsamlı bir rapor hazırlamalı ve kamu kurumlarını başta halk kütüphaneleri olmak üzere izleme altına almalıdır. TİHEK kuruluş yasasının içinde yer alan 9(1.e)” (e) Görev alanıyla ilgili mevzuat çalışmalarını izlemek, değerlendirmek, bunlara ilişkin görüş ve önerilerini ilgili mercilere bildirmek) işlevini yerine getirmelidir.
26. TİHEK, engellilere yönelik ayrımcılıkla mücadele eden sivil toplum örgütleri ile sistematik, düzenli, odaklı ve geri bildirimli çalışma toplantıları düzenlemelidir.

KAYNAKÇA

1.07.2005 tarihinde kabul edilen 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun; Erişim için: Kanun (resmigazete.gov.tr)

5/4/2013 tarihli ve 6462 sayılı Kanun

5825 sayılı Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, Kabul tarihi: 3 Aralık 2008, Erişim için bkz. Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü (resmigazete.gov.tr)

6574 sayılı Kanun, Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. TÜİK, 2011 Nüfus ve Konut Araştırması, Bölüm III: Engellilik; Erişim için: , nufus-ve-konut-arastirmasi-engellilik-arastirma-sonuclari.pdf (aile.gov.tr) Erişim Tarihi: 13.04.2022).

Akçalı, Ş. (2015). Görme engellilere yönelik tasarlanan mekanların erişilebilirlik standartları kapsamında irdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Aras, B.B. (2019). Türkiye’de üniversite kütüphanelerinde engelli kullanıcılara yönelik hizmetler: bir durum değerlendirmesi. Genel Satış Pazarlama ve Yayınevi, İstanbul.

Arslan, Y., Şahin, H.M., Gülnar, U. ve Şahbudak, M. (2014). Görme engellilerin toplumsal hayatta yaşadıkları zorluklar. Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 4 (2), 1-14.

Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik Hakkında Genel Yorum No. 6 (2018)

Azarkan, E. ve Benzer, E. (2018). Birleşmiş Milletler engelli kişilerin haklarına dair sözleşme ve Türkiye’deki hakları. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 23 (38), 3-29.

Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü (resmigazete.gov.tr)

Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi, https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020100834bm_48.pdf , Erişim Tarihi: 01.04.2022.

BM-Bireysel-Başvuru-Bilgi-Notu-Engelli-Hakları-Komitesi.docx (live.com)

Çınar, N. (2010). Üniversite kampüslerindeki peyzaj erişilebilirliğinin engelliler açısından irdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Dalasan, D. ve Şulha, P. (2019). Görme engelliler için erişilebilir bir etkinlik alanı olarak engelsiz filmler festivali. Çevrebilim ve Uygulamaları Dergisi, 27, 64-88.

Eken, İ. (2018). Herkes için erişilebilir iletişim, görme engelli kullanıcıların mobil erişilebilirliği. Global Media Journal, 9 (17), 201-224.

Gül, İ.İ. ve Karan, U. (2011). Ayrımcılık yasağı: kavram, hukuk, izleme ve belgeleme. İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları, İstanbul.

Güneş, A. (2016). Engelli kullanıcıların gezici kütüphaneleri kullanabilme durumları. Eğitim Bilim Toplum Dergisi, 14 (54), 83-105.

Hamilton, D. ve Keten, B. (2011). Görme engelli kullanıcılar için erişilebilir kütüphaneler: kütüphanecilere yönelik pratik öneriler. Türk Kütüphaneciliği Dergisi, 25 (4), 509-518.

http://sgb.meb.gov.tr/meb_ıys_dosyalar/2021_09/10141326_meb_ıstatistikleri_orgun_egitim_2020_2021.pdf , Erişim Tarihi: 04.05.2022.

<http://www.ktood.org/BM-engelli-haklari-yasasi.pdf> , Erişim Tarihi: 31.03.2021.

<https://kygm.ktb.gov.tr/TR-310238/2021-yili-istatistikleri.html> , Erişim Tarihi: 02.05.2022.

<https://pgm.ktb.gov.tr/TR-136941/gezici-kutuphane-hizmeti-nedir.html> , Erişim Tarihi: 14.04.2022.

https://www.aile.gov.tr/media/105389/eyhgm_istatistik_bulteni_mart_2022.pdf , Erişim Tarihi: 25.04.2022.

https://www.aile.gov.tr/media/105389/eyhgm_istatistik_bulteni_mart_2022.pdf , Erişim Tarihi: 25.04.2022.

https://www.aile.gov.tr/media/105389/eyhgm_istatistik_bulteni_mart_2022.pdf , Erişim Tarihi: 04.05.2022.

https://www.aile.gov.tr/media/65613/erisilebilirlik_kilavuzu_2021.pdf , Erişim Tarihi: 02.05.2022.

<https://www.esihaklar.org/2017/10/birlesmis-milletler-engelli-haklari-komitesi-genel-yorum-no-2/> , Erişim Tarihi: 04.05.2022.

<https://www.esithaklar.org/2018/08/bm-no6/#:~:text=Komite%20taraf%C4%B1ndan%20geride%20b%C4%B1rakt%C4%B1%C4%9F%C4%B1m%C4%B1z%20%C5%9Eubat,maddesinde%20belirtildi%C4%9Fi%20%C5%9Fekilde%20a%C3%A7%C4%B1kl%C4%B1%C4%9Fa%20kavu%C5%9Fturmak%C4%B1r> Erişim Tarihi: 04.05.2022.

<https://www.esithaklar.org/2019/04/bm-engelli-haklari-komitesi-nihai-gozlem-raporu-2019/> Erişim Tarihi: 05.04.2022.

<https://www.esithaklar.org/2019/04/bm-engelli-haklari-komitesi-nihai-gozlem-raporu-2019/> Erişim Tarihi: 09.04.2022.

https://www.esithaklar.org/wp-content/uploads/2019/05/BM_NihaiGozlemRaporu2019.docx Erişim Tarihi: 09.04.2022.

<https://www.mevzuat.gov.t/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> Erişim Tarihi: 11.04.2022.

<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=15780&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5> , Erişim Tarihi: 02.04.2022.

<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=15780&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5>

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5846.doc> , Erişim Tarihi: 09.04.2022.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> , Erişim Tarihi: 02.04.2022.

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3194.pdf> , Erişim Tarihi: 02.04.2022.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5378.pdf> , Erişim Tarihi: 31.03.2021.

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6279.doc> , Erişim Tarihi: 09.04.2022.

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.200915169.doc> , Erişim Tarihi: 09.04.2022.

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/yonetmelik/7.5.15780.doc> Erişim Tarihi: 12.04.2022.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/12/20211203-7.pdf> , Erişim Tarihi: 04.04.2022.

<https://www.telifhaklari.gov.tr/resources/uploads/2021/05/31/Marakes-Antlasmasi-Turkce.pdf> , Erişim Tarihi: 04.04.2022.

<https://www.w3.org/TR/WCAG20/> , Erişim Tarihi: 02.05.2022.

Hunt, R. (2012). Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi. Engelliler Konfederasyonu, Ankara.

Hüseyinli, N., Göçmen, S. ve Nasibov, D. (2017). Çalışma hayatında engelli haklarına ilişkin yasal düzenlemeler ve engellilerin haklara ilişkin farkındalıkları. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 6 (6), 138-152.

Kazak, M. (2008). Görme engellilere yönelik kütüphanecilik hizmetlerinde Türkiye'deki son gelişmeler. Türk Kütüphaneciliği Dergisi, 22 (2), 216-221.

Meşhur, F.A. (2016). Opportunities for disabled people through ICTs: a perspective from Turkey. International Journal on Disability and Human Development, 15 (3), 311-320.

Özsan, M. ve Hasret, F. (2017). Görme engelli bireylerin günlük yaşamını kolaylaştırmak adına bir önerme. Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi, 5, 89-94.

Öztabak, M.Ü. (2017). Engelli bireylerin yaşamdan beklentilerinin incelenmesi. Fatih Sultan Mehmet İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 9, 355-375.

Sağlamtuğ, T. (2010). Görme engelliler ve kütüphanecilik hizmetleri. Bilgi Dergisi, 11 (1), 178-191.

Tekindal, B. ve Arık, G. (2012). Görme engelliler için Türkçe metinden konuşma sentezleme yazılımı geliştirilmesi. Bilişim Teknolojileri Dergisi, 5 (3), 9-18.

Ünal, E. ve Yüce, H. (2017). Görme engelli bireyler için mobil uyarı sisteminin geliştirilmesi. Marmara Fen Bilimleri Dergisi, 3, 102-110.

EKLER

Ek 1. Uygulanan Anket Formu

GÖRME ENGELLİ BİREYLERİN İSTANBUL HALK KÜTÜPHANELERİNE ERİŞİM DURUMLARI ARAŞTIRMASI ANKETİ

Bu anket; Herkes İçin Erişilebilir Yaşam Akademisi Derneği tarafından, Etkiniz Avrupa Birliği Programı desteği ile yürütülen “Görme Engelli Bireylerin Kütüphane Erişilebilirliğini İzleme Projesi” kapsamında hazırlanmıştır.

Anketin amacı; görme engelli bireylerin İstanbul’da bulunan Halk Kütüphanelerine insan hakları temelinde erişim durumlarını izlemek, mevcut durum tespiti yaparak, görme engelli bireylerin halk kütüphanelerinden eşit ve erişilebilir bir biçimde yararlanabilmeleri için rapor ve politika belgesi hazırlamaktır.

Anketin birinci bölümünde 5, ikinci bölümünde 33 ve üçüncü bölümünde 25 olmak üzere toplam 63 soru bulunmaktadır.

Anketin tüm içeriğinden tamamen Herkes İçin Erişilebilir Yaşam Akademisi Derneği sorumludur ve Avrupa Birliği’nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

- * Anket sorularında kullanılan fiziki erişilebilirlik standartları; T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan Erişilebilirlik Kılavuzu – 2021 esas alınarak, düzenlenmiştir.

Bilgi ve sorularınız için:

bilgi@heyakademi.org.tr

Kurumsal Bilgiler

Bu bölümde; yanıtlanması beklenen 5 adet soru bulunmaktadır. Tüm soruları yanıtladıktan sonra bir sonraki bölüme geçiniz.

- 1- Kurum Adı:
- 2- Kurum Adresi:
- 3- Kurum Telefonu:
- 4- Kurum E-Posta Adresi:
5. Kurum Web Sitesi:

A. Fiziki Erişilebilirlik

Bu bölümde; yanıtlanması beklenen 33 adet soru bulunmaktadır. Tüm soruları yanıtladıktan sonra bir sonraki bölüme geçiniz.

1. Kütüphane binası yapım yılı:

- (...) 1997 Yılı Öncesi
- (...) 1997 ve 2005 Yılları Arası
- (...) 2005 ve 2019 Yılları Arası
- (...) 2019 ve Sonrası

2- Kütüphane binası için özel koruma kararı var mı? (Anıtlar Kurulu vb.)

- (...) Hayır
- (...) Evet

3- Ana giriş kapısında, çift pervazdan biri açıkken en az 100 cm genişlik bulunmaktadır.

- (...) Uygundur
- (...) Uygun değildir.

4- Ana giriş kapısı, çift pervaz açıkken en az 150 cm genişliğe sahiptir.

- (...) Uygundur.
- (...) Uygun değildir.

5- Ana giriş kapısında, döner kapı kullanılıyorsa serbest geçiş için ek bir kapı var mı?

(...) Evet, var.

(...) Hayır, yok.

(...) Döner kapı kullanılmıyor.

6- Ana giriş kapısı, kapı genişliği boyunca uyarıcı hissedilebilir yüzey var.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

7- Ana giriş kapısından itibaren danışma bankosu varsa bankoya kadar, danışma bankosu yoksa erişilebilir kat planına kadar hissedilebilir yüzey var.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

8- Bina girişlerinde güvenlik kontrol noktası, turnike veya X-RAY en az 90 cm genişliğe sahiptir ya da en az 90 cm genişliğe sahip ek serbest geçiş kapısı vardır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

9- Kütüphanenin bütün bölümlerinde erişilebilir kat planları vardır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

10- Kütüphanenin bütün bölümlerinde yüksek kontrasta sahip, büyük puntolu yeteri kadar yönlendirme levhaları vardır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

11- Kütüphanenin kullanıcılar için açık olan bütün bölümleri erişilebilir olarak, birbirine bağlantılı biçimde düzenlenmiştir.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

12- Kütüphanenin kullanıcılar için açık olan fakat erişilebilir olmayan tüm bölümlerinde, uygulanacak olan destek prosedür belgesi vardır.

(...) Evet, var.

(...) Hayır, yok.

13- Bina içi koridorlar en az 120 cm genişliğindedir.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

14- Bina içi dolaşımda, baş açıklığı yerden itibaren en az 220 cm'dir.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

15- Bina içinde kod farkları var mı?

(...) Evet, var.

(...) Hayır, yok.

16- Bina içinde bulunan rampalar, erişilebilirlik standartlarına uygun eğim ölçülerine göre düzenlenmiştir.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

(...) Rampa yok.

17- Rampa ile aşılan yüksekliğin 15 cm den veya rampa uzunluğunun 2 metreden fazla olduğu durumlarda, rampanın her iki tarafında trabzan (korkuluk) veya trabzan yapılmasını gerektirmeyecek duvar veya parapet vardır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

(...) Rampa yok.

18- Rampanın her iki tarafında küpeşte bulunmaktadır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

(...) Rampa yok.

19- Merdiven başlangıcından 30 cm önce ve merdiven bitişinden itibaren 30 cm uyarıcı hissedilebilir yüzey vardır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

20- Tüm merdivenlerin her iki tarafında trabzan, duvar ya da parapet vardır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

21- Asansör içi kabin genişliği en az 120x150 cm olarak düzenlenmiştir.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

(...) Asansör yok.

22- Asansör kapı genişliği en az 90 cm olarak düzenlenmiştir.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

(...) Asansör yok.

23- Asansör kapı açık kalma süresi en az 6 saniyedir.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

(...) Asansör yok.

24- Asansör kapı rengi ile duvar rengi zıt renklerdir.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

(...) Asansör yok.

25- Asansör içinde ve dışında bulunan tüm işaret, açıklama, buton ve düğmeler yüzey rengi ile zıt ve az görenler için seçilebilirdir.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

(...) Asansör yok.

26- Asansörde bulunan tüm buton ve düğmeler, Braille alfabesi ile ulaşılabilir durumdadır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

(...) Asansör yok.

27- Asansörde sesli anons bulunmaktadır ve asansörün hangi kata ulaştığı sesli olarak anons edilmektedir.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

(...) Asansör yok.

28- Bina içi dolaşım için tüm alanlarda hissedilebilir yüzey uygulamaları yapılmıştır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

29- Mevcut erkek ve kadın tuvaletinde, engelli bireyler için bağımsız bölüm oluşturulmuştur.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

30- Engelli bireyler için ayrı tuvalet düzenlenmiştir.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

31- Kütüphane girişine en fazla 150 metre uzaklıkta otobüs veya metro gibi toplu taşıma durak ya da istasyonları var mı?

(...) Evet, var.

(...) Hayır, yok.

32- Kütüphane içinde acil durum ve kriz anlarında engelli kullanıcıların tahliyesi için uygulanacak prosedür belgesi var mı?

(...) Evet, var.

(...) Hayır, yok.

33- Kütüphane içinde acil durum ve kriz anlarında, görme engelli kullanıcıların tahliyesi için sesli anons ikaz ve yönlendirme sistemi var mı?

(...) Evet, var.

(...) Hayır, yok.

B. Kütüphane Hizmetleri ve İnsan Kaynakları

Bu bölümde; yanıtlanması beklenen 25 adet soru bulunmaktadır. Tüm soruları yanıtladıktan sonra, “Gönder” butonuna basarak, anketi tamamlayınız.

1- Kütüphane hizmet ve faaliyetleri hakkında görme engelli bireyleri bilgilendirmeye yönelik hangi uygulamalarınız var? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

(...) Braille broşür ve kitapçık.

(...) Sesli betimlemeli kısa film.

(...) Yerel basın – yayın kuruluşlarına tanıtım, ilan veya reklam.

(...) Diğer

2- Kütüphane raf tanımlayıcıları, yüksek kontrastlı büyük puntolar ile düzenlenmiştir.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

3- Kütüphane raf tanımlayıcıları, Braille (Kabartma) olarak düzenlenmiştir.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

4- Kütüphanede bulunan basılı eserlerin sırt etiketleri Braille (Kabartma) olarak düzenlenmiştir.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

5- Kütüphanede Braille (Kabartma) kitap koleksiyonu vardır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

6- Kütüphanede fiziki veya elektronik ortamda sesli kitap koleksiyonu vardır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

7- Kütüphanede görme engelli kullanıcılar için basılı yayınları elektronik ortama aktarabilecekleri tarayıcı, kitap okuma makinası vb. donanım vardır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

8- Kütüphanede görme engelli kullanıcılar için baskı alabilecekleri Braille (Kabartma) yazıcı vardır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

9- Kütüphanede az gören kullanıcılar için manuel veya elektronik büyüteç vb. donanım vardır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

10- Kütüphanede bulunan bilgisayarlarda, görme engelli kullanıcıların bağımsız olarak kullanabilmeleri için ekran okuyucu program yazılımları vardır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

11- Kütüphanede bulunan bilgisayarlarda, az gören kullanıcıların bağımsız olarak kullanabilmeleri için ekran büyütme program yazılımları vardır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

12- Kütüphanede görme engelli ve az gören kullanıcılar için, kullandıkları yardımcı araç – gereç ve yazılımlar sebebi ile diğer kullanıcıları rahatsız etmemeleri ve kendi konsantasyonlarının bozulmaması için özel bireysel çalışma salonları vardır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

13- Kütüphanede engelli bireyler için danışma / destek bankosu vardır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

14- Kütüphanede tüm personel özel gereksinimli kullanıcılar için genel bilgiye ve uygulanacak prosedür bilgisine sahiptir.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

15- Kütüphanede engelli kullanıcılar için özel destek personeli vardır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

16- Kütüphanede Braille alfabesi ile okur – yazar personel vardır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

17- Kütüphanede görme engelli kullanıcılar için bulunan tüm donanım ve yazılımı kullanabilen personel vardır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

(...) Özel bir donanım ve yazılım yok.

18- Kütüphane personelinin yaka kartları, yüksek kontrast ve büyük punto ile düzenlenmiştir.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

19- Kütüphanede engelli kullanıcılar için talep ve şikayet mekanizması var mı?

(...) Evet, var.

(...) Hayır, yok.

20- Kütüphanede düzenlenen etkinliklere katılan görme engelli bireylere yönelik istatistik oluşturulmuş ise Kasım 2021 itibari ile yaş ve cinsiyete göre dağılımı nedir?

21- Kütüphane internet sitesi, Web Content Accessibility Guide (WCAG) standartlarına uygundur ve ekran okuyucu programlarla uyumlu çalışmaktadır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

22- Kütüphane internet sitesi, az gören kullanıcılar için yüksek kontrast, farklı arka fon ve yazı tipi ile (+) (-) yazı puntosunu özelleştirebilecek erişilebilirlik eklentisine sahiptir.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

23- Kütüphane katalog tarama programı Web Content Accessibility Guide (WCAG) standartlarına uygundur ve ekran okuyucu programlarla uyumlu çalışmaktadır.

(...) Uygundur.

(...) Uygun değildir.

24- Kütüphaneniz için 2022 yılında erişilebilirlik düzenlemeleri yapılması için stratejik plan, eylem planı veya geçerli bir karar var mı?

(...) Evet, var.

(...) Hayır, yok.

25- Kütüphaneniz için 2022 yılında erişilebilirlikle ilgili konularda makul düzenleme için bütçe tahsisi yapıldı mı?

(...) Evet, yapıldı.

(...) Hayır, yapılmadı.

HEYAkademi

Bu yayın; Etkiniz Avrupa Birliği Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Herkes İçin Erişilebilir Yaşam Akademisi Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

www.heyakademi.org.tr

[@heysosyal](https://www.instagram.com/heysosyal)